

Громадська думка про правотворення

/Бюлетень оперативних матеріалів на базі аналізу
правової електронної інформації/

№ 18 (36)
(грудень 2012 р.)

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ.....	2
В Україні відзначили професійне свято – День міліції.....	2
Рада планує посилити покарання за кермування авто в нетверезому стані.....	3
АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС.....	4
О. Кривецький.....	4
Біометрична демократія.....	4
Е. Войцеховская.....	8
Единый государственный демографический реестр: альтернатива переписи населения или тотальный контроль?.....	8
Н. Тарасенко.....	12
Бюджет-2013: з чим житиме країна наступного року?.....	12
ЩОДЕННИК БЛОГЕРА.....	33

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

**Щиро вітаємо
з наступаючим Новим роком
та Різдвом!**

Бажаємо натхнення та творчих успіхів.
Зичимо здоров'я і щастя,
оптимізму та добробуту.

Із сподіванням на розвиток нашої співпраці

Колектив НЮБ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

В Україні відзначили професійне свято – День міліції

В Україні пройшов день міліції, який відзначається щорічно 20 грудня в день прийняття Верховною Радою в 1990 р. Закону України «Про міліцію».

З цієї нагоди працівників органів внутрішніх справ привітав Президент України В. Янукович, зауваживши що пріоритетним завданням органів внутрішніх справ України є захист честі і гідності громадян та інтересів держави від протиправних посягань і побажавши всім міцного здоров'я, родинного благополуччя, нових здобутків у благородній справі служіння Українському народові.

У своєму привітанні Прем'єр-міністр України М. Азаров засвідчив повагу до людей, які присвятили своє життя небезпечній і важкій роботі, підтримуючи правопорядок і спокій у державі. На його глибоке переконання, виконання покладених на органи внутрішніх справ завдань може бути успішним тільки за умови підтримки й розуміння з боку суспільства.

Президент України В. Янукович підписав наказ, згідно з яким за вагомий особистий внесок у зміцнення законності та правопорядку, боротьбу зі злочинністю, зразкове виконання службових обов'язків та високий професіоналізм

нагородили кращих правоохоронців орденом «За заслуги» III ступеня, орденом «За мужність» III ступеня, орденом Богдана Хмельницького II ступеня, орденом княгині Ольги III ступеня, орденом Д. Галицького, медаллю «За бездоганну службу» II ступеня, медаллю «За бездоганну службу» III ступеня, медаллю «За врятоване життя» та присвоїли почесне звання «Заслужений юрист України».

Рада планує посилити покарання за кермування авто в нетверезому стані

У Верховній Раді зареєстровано законопроект, що посилює покарання для водіїв, які сіли за кермо в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, збільшуючи штрафи за водіння в стані алкогольного сп'яніння від 3400 до 5950 грн.

Згідно з документом, за таке порушення пропонується ввести покарання у вигляді накладення штрафу на водіїв від 200 до 350 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (3400–5950 грн) Або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від одного до двох років, або адміністративний арешт на строк від семи до 10 діб і на інших осіб – штраф від 200 до 350 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від семи до 10 діб.

А також, за повторне порушення ст. 130 протягом року пропонується позбавляти права керування транспортними засобами на строк від двох до трьох років з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого або адміністративний арешт на строк від 10 до 15 діб з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого і на інших осіб – адміністративний арешт на строк від 10 до 15 діб з оплатним вилученням транспортного засобу чи без такого.

На сьогодні відповідний штраф становить 2550–3400 грн або громадські роботи 40–50 годин, або арешт 7–10 діб. А за повторне порушення аналогічного характеру порушник карається позбавленням прав на два–три роки з оплатним вилученням авто, громадськими роботами 50–60 год або арештом на 10–15 діб.

З огляду на важливість та актуальність проблеми, на боротьбу з якою спрямовані ці штрафи, можна констатувати, що ідея їх підвищення має підтримку переважної більшості українців. Водночас важливо, щоб жорсткість покарання супроводжувалася його невідворотністю.

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

О. Кривецький, голов. ред. НЮБ НБУВ

Біометрична демократія

Парламент України прийняв Закон України «Про єдиний державний демографічний реєстр», що передбачає введення біометричних паспортів, які почнуть діяти з 1 січня 2013 р. Основною відмінністю цього посвідчення є наявність у ньому електронного чипа, у якому міститься інформація про людину в цифровому вигляді. А саме: його фотографія, особисті дані, відбитки пальців, вигляд райдужної оболонки ока. Як кажуть розробники документа, такий паспорт дуже зручний для проходження митного й паспортного контролю, оскільки може зчитуватися дистанційно. Автор Закону народний депутат від Партії регіонів В. Грицак запевнив: «Електронну базу даних біометричних відомостей про громадян буде суворо захищено, а над співробітниками міліції, які працюватимуть з реєстром персональних даних, встановлять тотальний контроль. Відповідно до Закону, біометричний паспорт громадянина України та його закордонний аналог матимуть електронний носій з усією персональною інформацією. Паспорт внутрішнього користування видаватиметься від народження і, незалежно від віку, на кожні 10 років».

Українські урядовці запевняють, що ухвалення Закону не означатиме автоматичної втрати чинності виданих раніше паперових паспортів. Мовляв, усі документи залишаться в обігу. Запровадження сучасних документів називають кроком на шляху до скасування візового режиму з Європейським Союзом. Адже біометричні документи – одна з умов лібералізації поїздок українців до країн ЄС. Крім того, українські чиновники запевняють, що новація значно спростить ідентифікацію громадян та підвищить захист документів від підробки.

Відтепер біометричний паспорт громадянина України буде виготовлятися у формі пластикової картки з безконтактним електронним носієм інформації. Закордонний паспорт для виїзду за кордон й надалі виготовлятимуть у формі книжечки, одна зі сторінок якої так само міститиме безконтактний електронний носій інформації.

У консорціумі ЄДАПС, який нині виготовляє зокрема й закордонні паспорти, говорять про технічну готовність у будь-який момент перейти на виготовлення документів нового зразка. Для громадянина України закордонний біометричний паспорт, як і передбачалося раніше, буде коштувати 350 грн, внутрішній – 65 грн.

І хоча Президент України В. Янукович дав старт процесу заміни паспортів громадян країни, проте розпочати заміну форми документів президент наважився після деяких вагань, викликаних зауваженнями критиків щодо можливої корупційної складової процесу. Нагадаємо, Закон, що передбачає переведення на біометричну основу 15 типів документів, включаючи паспорт громадянина

України та закордонний паспорт, було прийнято Верховною Радою 20 листопада цього року з поправками, запропонованими Президентом В. Януковичем. Зауваження глави держави переважно зводилися до технічної частини документа і практично не торкнулися змісту. Так, В. Янукович погодився з паспортизацією всіх українців з дитячого віку і створенням єдиної бази даних про громадян.

Однією з найбільш істотних поправок до Закону було передбачено можливість відмовитися від отримання біометричних паспортів через релігійні переконання громадянина.

Утім, суперечки навколо Закону і досі не вщухли. Представники християнського православ'я вважають, що введення біометричних паспортів в Україні силоміць нав'язано Євросоюзом. І якщо для в'їзду у Європу біометричний закордонний паспорт, на їхню думку, якимось чином і є необхідним для виконання одного з пунктів договору з ЄС, то навіщо вводити в Україні загальногромадянський біометричний паспорт та «перевиконувати» рекомендації ЄС, який до цього часу не спромігся видати хоч будь-які паспорти мільйонам кочових циган?

Крім того, у смужках штрих-коду біометричного паспорта деякі представники релігійних кіл вбачають число 666 – знак антихриста. А значить кожен, хто отримав такий паспорт, за їх переконанням, вільно чи мимоволі схиляє голову перед дияволом.

«Біометричний паспорт – це передостання сходинка перед вівтарем диявола і є своєрідним, певним знаряддям зради Христа в руках кожного, хто його отримує, – вважає отець Володимир, настоятель мотовилівської церкви на Київщині. – Такі люди мимоволі поступово перетворюються на ув'язнених такого собі концтабору зла, в якому кожний матиме свій порядковий штрих-номер, а згодом лишиться свого ім'я, людських цінностей і стане заручником духовного винищення української нації й людства загалом!»

І дійсно, побоювання представників християнства можна зрозуміти, адже депутати голосно заявляють про добровільне отримання біометричного паспорта, натомість, як в законопроекті відмову від електронних паспортів не передбачено. Той, хто не погодиться прийняти паспорт нового зразка, таким чином, після закінчення терміну дії нинішнього паспорта автоматично позбавляється всіх своїх громадянських, політичних, економічних, соціальних, трудових та культурних прав. Тобто, відмовившись від соціальної картки та електронного паспорта, через свої релігійні переконання, людина виявиться практично позбавленою можливості отримувати соціальну, медичну допомогу і навіть купувати деякі товари. Ось така демократія і свобода вибору по-європейськи! Але найгірше буде тим, хто народиться 1 січня 2013 р. і пізніше. Цим дітлахам, маленьким українцям, узагалі не дадуть право вибору. Вже в пологовому будинку вони отримають таку карту з власним штрих-кодом.

Тим часом навіть серед українських посадовців та народних обранців до Верховної Ради є противники нового Закону. Зокрема, народний депутат України,

лідер Радикальної партії О. Ляшко вважає те, що парламент прийняв закон про введення біометричних паспортів, злочином проти православних українців. А депутатів, які проголосували за нього, назвав «бесоводимими». «Введення біометричних паспортів треба терміново заборонити, бо це є своєрідним соціально-економічним, національно-культурним і релігійним геноцидом українського народу», – зазначив О. Ляшко.

Голова Служби з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва М. Бродський закликав Президента України накласти на суперечливий закон вето. Мовляв, він створює умови для корупції, адже контроль над грошима, які сплачуюватимуться за послуги, отримують приватні фірми. «Прийнята редакція закону і набуття ним чинності дозволять зосередити кошти в руках лише окремих зацікавлених осіб, що для Державного бюджету обернеться втратою значних надходжень і негативно впливатиме на економічний розвиток держави. Адже це близько шести мільярдів гривень. Вважаю прийняття закону величезним кроком назад на шляху дерегуляційних процесів та розвитку прозорої системи надання адміністративних послуг», – ідеться в листі глави Держпідприємництва М. Бродського до В. Януковича.

Противники Закону звертають увагу також на те, що крім закордонних паспортів новації можуть торкнутися й багатьох інших призначених для використання в середині країни документів, зокрема внутрішніх паспортів та водійських прав. Занесення значної кількості інформації в електронні чипи цих документів значно підвищить їхню вартість для населення.

Деякі фахівці наголошують, що далеко не в усіх країнах Європейського Союзу наявність електронних документів є обов'язковою. Наприклад, виконавчий директор Української Гельсінської спілки з прав людини В. Яворський наголошує, що домогтися безвізового режиму з країнами Євросоюзу можна й без введення таких паспортів. Якщо, звичайно, виконати інші вимоги ЄС.

Після виконання Україною Плану дій зі спрощення візового режиму з ЄС безвізовий перетин кордону з Євросоюзом працюватиме лише для українців – власників біометричних паспортів. Так прокоментував ухвалення Верховною Радою України закону із запровадження біометричних паспортів голова Департаменту інформаційної політики МЗС О. Волошин. «Отримання біометричного паспорту не є обов'язком громадянина, він може залишити старий паспорт. Але виїзд за старим паспортом залишить процедуру отримання віз. Тобто, безвізовий режим у будь-якому випадку буде розповсюджено виключно на власників біометричних паспортів, – зазначив він. – Запровадження таких паспортів – вимога європейської сторони для України у рамках виконання Плану дій з лібералізації візового режиму».

Юристи у свою чергу вважають, що цей Закон допоможе вітчизняним правоохоронцям, зокрема – у розшуку дітей. «Є певні характеристики, пов'язані з радужною оболонкою ока, дактилоскопією і так далі, які не змінюються протягом всього життя. Із самого початку цю дитину не можна буде, вибачте, вкрати. Не

можна буде продати, і її можна буде дуже легко завжди знайти», – пояснює народний депутат О. Зарубінський.

Одна з головних переваг біометричного паспорта полягає ще й у тому, що його наявність значно скорочує час введення даних на пунктах перетину кордону по всьому світові. Адже система така, як у супермаркеті: спеціальний датчик зчитує інформацію з мікрочипа в паспорті, і прикордонник за лічені секунди отримує всі дані про людину. А це заощаджує час. Якщо звернути увагу на міжнародні аеропорти та вокзали, то можна зауважити, що черги для пасажирів з електронними паспортами набагато коротші та рухаються скоріше. Крім того, така система, де людський фактор зведено до мінімуму, практично виключає суб'єктивний підхід та помилки. Адже не раз бувало, що людину затримували на кордоні лише через зовнішню схожість зі злочинцем, який перебуває в розшуку.

Але, з іншого боку, існує й певна небезпека. Адже інформацію на таких паспортах може бути використано проти самих власників. Припустімо, ваше оцифроване фото розміщено в комп'ютерній базі. Будьте готові до того, що вас можуть «відсканувати» просто на вулиці, і потім, за фотографією, дізнатися про вас усе. Зважаючи на те, як нинішня влада ставиться до акцій громадянської непокори, особливо небезпечною така інформація може бути для їх учасників. Адже будь-кого, хто виявляє надмірну активність під час таких протестів, можна сфотографувати і потім ідентифікувати за чипом. Окрім того, зловмисники можуть скористатися особистими даними людини, аби, приміром, дістатися до банківських рахунків.

Розробники біометричних паспортів стверджують, що їх неможливо підробити. Але голландський учений Джероен ван Бік з університету Амстердама довів, що це цілком можливо, до того ж не так уже й важко і дорого. Він узяв два чипи справжніх британських паспортів і створив їх точні копії. Після цього він замінив на них фотографії на зображення колишнього терориста № 1 Усамі бен Ладена та ще однієї палестинської терористки-смертниці. Цих персонажів він обрав спеціально, аби ні в кого не виникло сумнівів, що паспорти фальшиві. Проте програма, встановлена в міжнародних аеропортах, визнала ці паспорти справжніми.

Та якими би не були переконливими експерименти деяких науковців щодо підробки біометричних документів, рішення про запровадження таких паспортів все ж таки було ухвалено в Новому Орлеані після терористичних атак у США 11 вересня 2001 р. Так звану Новоорлеанську угоду, що визнала біометрію обличчя основною технологією ідентифікації для паспортів та віз, підписали 188 країн світу. Однією з перших країн, яка почала видавати своїм громадянам біометричні паспорти, став Пакистан. Із 2004 р. у країні було видано понад 7 млн таких документів. У Польщі є можливість отримати біометричний паспорт за 140 злотих у спеціальному пункті видачі. Але ті громадяни, які мають звичайні документи, не зобов'язані обмінювати їх на електронні.

У Росії подібні пункти видачі діють із 2009 р. Кожен росіянин може отримати біометричний закордонний паспорт за 2500 рублів. Електронні паспорти видаються терміном на 10 років. А от, приміром, в Естонії з 2007 р. видаються виключно біометричні паспорти. Естонці дуже відповідально підійшли до вимог ЄС: у чип місцевих паспортів записуються і фото обличчя, і зображення відбитків вказівних пальців обох рук.

Колишній Президент України Л. Кравчук вважає, що українці мають робити собі біометричні паспорти, якщо вони хочуть отримувати спрощені візи, як цього вимагає європейське співтовариство. В іншому випадку громадяни України будуть сидіти вдома. Крім того, Л. Кравчук буде щасливим побачити себе в числі перших, хто отримає біометричний паспорт. «Я буду щасливий, якщо отримаю перший біометричний паспорт. Я не боюся нічого вже давно, тим паче того, що стосується біометричного паспорта», – сказав він.

Що б там не казали супротивники, а введення біометричних паспортів продиктовано часом. І, як знати, можливо колись про розробників даного Закону згадуватимуть, як про людей, які зробили добру справу і просунули Україну в ЄС. Проте сьогодні кожному українцю надано право самому самотійно вирішувати свою «біометричну долю».

Е. Войцеховская, мл. науч. сотр. НЮБ НБУВ

Единый государственный демографический реестр: альтернатива переписи населения или тотальный контроль?

6 декабря в Украине вступил в силу Закон Украины № 5492-VI «Про Единый государственный демографический реестр и документы, которые подтверждают гражданство Украины, удостоверяют личность или её специальный статус».

Согласно данному Закону, в Единый реестр вносится следующая информация о лице: фамилия, имя, дата и место рождения, пол, дата внесения информации в реестр, сведения о родителях или усыновителях, сведения о гражданстве или его отсутствии, основания для получения гражданства. В единой базе данных будут учтены реквизиты всех, когда-либо выданных документов, оцифрованный образец подписи, оцифрованная фотография и «дополнительная информация», то есть отпечатки пальцев.

В необходимости создания единого реестра убежден автор данного законопроекта, народный депутат В. Грицак, объясняя, что таким образом будет возможность более точно вести учет населения, а также это послужит основанием для выполнения обязательств перед Европейским Союзом, которые необходимы для получения гражданами Украины права безвизового въезда и передвижения по территории стран ЕС. Также, по его словам, создание такого

реестра повысит уровень национальной безопасности благодаря осуществлению контроля за миграционными процессами и ликвидации их последствий. В. Грицак уверен, что существование единого демографического реестра позволит эффективно противодействовать подделке и дублированию, а также использованию потерянных или просроченных документов.

Однако существуют большие сомнения в том, насколько Украина сможет обеспечить защиту персональных данных, которые будут вводиться в реестр.

Согласно Закону, кроме нового заграничного паспорта с биометрическими данными, рекомендуется ввести ещё около 13 документов с биометриками. Поэтому слабым местом в создании Единого демографического реестра эксперты называют отсутствие четко прописанной процедуры, а также, кто должен контролировать и как будет осуществляться защита персональных данных, и к кому должны обращаться граждане в случае нарушенного права, чтобы это исправить.

Управляющий партнер ЮК «Алексеев, Боярчуков и партнеры» С. Боярчуков выразил мнение, что под видом Единого демографического реестра создается объединенное электронное «досье» на всех граждан страны. Таким образом, по его словам, создается некая альтернатива Государственной информационной системе регистрационного учета физлиц и их документирования (ГИС) с весьма странными полномочиями, которая будет дублировать функции ГИС.

Одной из основных проблем данного Закона С. Боярчуков называет нечеткое определение критериев и объема вносимой информации, что обязательно повлечет к «завышенным» информационным требованиям к регистрирующимся гражданам. «На этапе внедрения такого документа в жизнь, чиновники установят дополнительные требования по предоставлению личной информации. Например, о наличии той или иной собственности в Украине и за рубежом и т. п.», – считает он.

Независимый медиа-эксперт Д. Котляр высказал опасения, отметив, что необходимости в Едином демреестре на сегодня нет, поскольку списков учета граждан много, а защита информации у них очень слабая.

По его словам, сбор информации должен преследовать какую-то цель и обработка данной информации должна соответствовать ей. Однако такая обработка является вмешательством в частную жизнь, считает Д. Котляр. «По Европейской конвенции по правам человека, такое вмешательство должно быть необходимым и пропорциональным, т. е. государство должно обосновать, что без создания такого реестра нельзя достичь определенной общественно полезной цели. Какую общественно полезную цель преследует единый реестр – не до конца не ясно. Государство придумывает нелепые законы, как, например, требование регистрации всех баз данных в действующем законе о защите персональных данных. Соответствующая государственная служба завалена заявлениями о регистрации баз данных (их там более двух миллионов) и ежеминутно массово

нарушает закон, поскольку должна была бы или зарегистрировать эти базы в 10-дневный срок, или отказать. А зарегистрировали они лишь чуть более 19 тысяч».

К слову, сейчас Отдел государственной регистрации баз персональных данных обрабатывает только те заявления, которые поступили в службу в начале декабря 2011 г.

Правозащитник Е. Захаров, выразил мнение, что данный закон создает широкие возможности для злоупотреблений и несет угрозу тотальной слежки за гражданами, потому как в одной базе данных будут объединяться функции регистрации физических лиц и паспортизации, чего нет ни в одной европейской стране. С этим мнением нельзя не согласиться, потому как всем известно, что базы данных на сегодняшний день «гуляют» и продаются, а эффективные меры защиты пока не найдены. Тем более что есть немало умельцев, которые за определенную плату или для интереса могут взломать любой сайт и добыть ту самую «секретную» базу данных Единого демереэстра!

Такое же мнение выразил член правления Украинского Хельсинского союза по правам человека В. Яворский, отметив, что проект закона не предусматривает никакого механизма контроля. «Согласно международным стандартам должна быть создана отдельная независимая контролирующая структура по сбору и использованию персональных данных. Такая структура должна быть независимой, иметь гарантии защиты и возможности доступа ко всем процессам на любой стадии», – подчеркнул он.

Очевидно, что законодательство о защите персональных данных требует существенного усовершенствования и изменений, считает директор Программы «Верховенство права» Международного фонда «Возрождение» Р. Романов. «Без соответствующего адекватной защиты создание новых баз данных, в частности, всеобъемлющего демографического реестра, я бы назвал опасным и очень преждевременным», – говорит он.

Но не все эксперты разделяют такие опасения. Некоторые специалисты уверены, что данный реестр может послужить альтернативой переписи населения, а потому в подобном реестре Украина нуждается давно. Сегодня имеется весьма приблизительное представление о реальном количестве населения Украины и это усложняет не только планирование макроэкономических показателей и различных социальных программ, но и контроль за миграцией, в том числе и нелегальной – одной из главных проблем, с которой сталкиваются сегодня страны Европы.

А. Гладун, заведующий кафедрой демографического моделирования и прогнозирования Института демографии и социальных исследований имени М. В. Птухи, считает положительной идею объединения всех данных реестров в одной базе, систематизация которых, по его словам, значительно упростит работу с ними.

Приветствует данную инициативу и доктор социологических наук, директор компании «Юкрейниан социолоджи сервис» А. Вишняк, объясняя, что данный

реестр, при регулярном его обновлении, заменит перепись населения, поскольку последние демографические данные, с которыми работают социологи, датируются

2001 г. и поэтому не отображают реальной картины в демографии населения.

Объединение всех баз данных в одну единую, по мнению экспертов, позволит избежать длительных походов за справками, что сегодня является актуальной проблемой для граждан. Ведь государственные органы будут иметь доступ к реестру в рамках своих полномочий и при необходимости сами смогут перепроверить нужную информацию.

Еще А. Вишняк к положительным сторонам реестра относит и уменьшение, по его мнению, количества липовых льготников, так как законопроект предполагает ужесточение контроля за подделкой разного рода документов, в частности, тех, что касаются оформления субсидий, пенсий.

Специалисты уверены, что с появлением реестра гораздо сложнее станет проворачивать и различные махинации с документами: любую информацию можно будет легко перепроверить, так как в базу, кроме подписи, внесут и фотографию человека. Хотя, в таком случае, не совсем понятно, каким образом сегодня оформляются «левые» банковские кредиты и продаются квартиры без ведома жильцов, если всё можно проверить, так сказать, по фотографии или оригиналу документа.

В Интернете очень активно обсуждается данный Закон, и в основном в негативном ракурсе. Пользователи сети опасаются, что их данными смогут манипулировать чиновники в своих целях и проконтролировать, а тем более доказать это будет нереально.

Председатель правления Центра политико-правовых реформ И. Колиушко также считает, что единый государственный демреестр, который должен быть создан для введения биометрических паспортов, может быть использован властями для тотального контроля над гражданами.

«С одной стороны, несомненно, есть обязанность нашего государства принять закон о биометрических паспортах для поездок за границу, и для этого должен быть принят закон. С другой стороны есть желание власти, воспользовавшись этой темой, решить два вопроса: как сделать все это за счет граждан, и второй вопрос – как создать условия для тотального контроля над гражданами», – поясняет эксперт.

В Украине существует множество различных реестров, таких как Госреестр ипотек, воинский учет, Госреестр актов гражданского состояния, единый реестр доверенностей и т. д. Конечно, идея объединить все данные этих реестров в один имела бы красочные перспективы, если бы люди могли больше доверять государству. Однако, если внесение данных сделают добровольным, вряд ли в спецзаведениях образуются очереди из желающих внести о себе дополнительную информацию в реестр. Хотя, по большому счету, все, что нужно знать государству о нас, оно уже знает.

Бюджет-2013: з чим житиме країна наступного року?

6 грудня на своєму останньому засіданні Верховна Рада України шостого скликання прийняла Закон «Про державний бюджет України на 2013 рік». Відповідне рішення підтримали 242 народних депутати з 351, зареєстрованих у сесійній залі.

Проект бюджету-2013 не став предметом затяжних торгів, оскільки був оприлюднений на офіційному порталі Верховної Ради за два дні до голосування, тож, природно, мало хто встиг прочитати документ, не те що подати до нього правки. Як заявили в опозиції, проект Держбюджету був поданий з порушеннями. Зокрема, лідер Об'єднаної опозиції А. Яценюк зазначив, що, за його інформацією, лише 11 з 34 членів Комітету Верховної Ради з питань бюджету проголосували за ту редакцію держбюджету, яка була винесена в сесійний зал. Він також підкреслив, що уряд, який пішов у відставку, згідно зі ст. 155 парламентського Регламенту не мав права вносити бюджет на розгляд депутатів, а профільний парламентський комітет не мав конституційних повноважень розглядати цей законопроект. Крім того, документ не розглядався в трьох читаннях, як передбачено законом про Регламент. Також було порушено Конституцію, оскільки в сесійній залі була відсутня необхідна кількість депутатів. Таким чином, український парламент укотре оминув необхідну процедуру розгляду таких документів, не виконавши вимоги ним же самим встановленого законодавства.

Мотивів швидкого ухвалення бюджету Верховною Радою до приходу нового складу парламенту експерти та політики називають декілька. Серед них – «потенційна дорожнеча питання», коли для забезпечення його підтримки мажоритарниками довелося б виконувати «забаганки» останніх стосовно їхніх виборчих округів. Крім того, при детальнішому розгляді проекту своє обурення, напевно, стали б висловлювати не тільки обділені фінансуванням бюджетні структури (за прикладом Національної академії наук), а й органи місцевого самоврядування.

На користь швидкого прийняття бюджету зіграв також «пільговий» аргумент. За словами народного депутата від НУ – НС П. Жебрівського, «оскільки цей бюджет за показниками мало чим відрізняється від торішнього, то реально можна було б ухвалювати його й до весни, бо в січні – лютому на соціально-економічний розвиток ніколи не виділялися серйозні гроші. Тому якби ці статті фінансувалися в торішніх обсягах, у цьому нічого страшного не було б. Однак у такому разі перестало б бути легітимним припинення фінансування дуже багатьох соціальних статей, узаконене бюджетним законом 2012 р., який з 1 січня 2013 р. перестав би

діяти. А отже, обмежені у своїх правах пільговики мали б повне право звертатися до суду – ті ж чорнобильці, афганці, шахтарі тощо – і вигравати позови щодо компенсацій, передбачених чинним законодавством України».

Насправді, констатує П. Жебрівський, при першому читанні законопроекту про бюджет у ньому була норма про припинення пільг на 2013 р. Зокрема щодо «довічних» виплат депутатам попередніх скликань (у перший рік – у повному обсязі, а далі – 50 % від посадового окладу), і напередодні прийняття держбюджету 6 грудня конче потрібних на його підтримку 226 голосів ще не було. А «знайшлися» вони після того, як із законопроекту зникла ця норма, що стало стимулом для депутатів, які не ввійшли до парламенту, але не бажали втрачати утримання, повідомив депутат.

Проект бюджету-2013 не став виключенням з уже традиційного в Україні оптимістичного прогнозування макроекономічних показників. Зокрема, у бюджеті-2012 було закладено майже 4 % зростання ВВП, однак, за результатами 2012 р., зростання офіційного показника ВВП навряд чи перевищить 2 %.

У першій версії бюджету-2013, яка подавалася ще у вересні, узагалі закладався фантастичний показник зростання реального ВВП – на 4,5 % та середньорічний курс долара до гривні 8,15. Тоді проект було повернуто Кабінету Міністрів на доопрацювання навіть без ознайомлення з ним народних депутатів.

У новому варіанті бюджету градус оптимізму було дещо знижено – він передбачає зростання реального ВВП на рівні 3,4 %, середньорічний курс гривні за долар 8,5 та зростання номінального ВВП на 9,5 %. Проте навіть ці показники видаються зависокими, на думку експертів. Очевидно, їх було виведено на основі занадто оптимістичного сценарію розвитку подій на зовнішніх ринках, адже саме їхня динаміка визначає 80–90 % динаміки економіки України.

Напередодні ухвалення Держбюджету під час засідання Кабінету Міністрів 5 грудня в. о. глави уряду М. Азаров назвав його «антикризовим, максимально економічним, однак абсолютно реалістичним». Реальний, збалансований, ретельно прорахований і вчасно прийнятий парламентом державний бюджет – це одна з головних умов стабільності в державі, відзначив М. Азаров.

За його словами, у цьому бюджеті «знаходяться відповіді, як забезпечити стабільність економіки, стабільність доходів людей, стабільність соціального захисту в жорстких умовах падіння зовнішніх ринків».

«Цей бюджет дозволить нам жити не під диктовку кризи, а за власним порядком денним. Його концепція: максимально використати можливості внутрішнього ринку, збільшити споживання вітчизняних товарів і послуг», – відзначив в. о. Прем'єра.

Зокрема, наголосив М. Азаров, «бюджет враховує такі системні стимули розвитку нашої економіки і соціальної сфери у 2013 р., як зниження податку на прибуток, що сприятиме детінізації економіки; надання податкової соціальної пільги уразливим категоріям громадян: вони не платитимуть податок на доходи фізичних осіб у розмірі 5 млрд грн, ці кошти залишаться на споживання самих

громадян. Держава поверне податок на доходи фізичних осіб тим громадянам, які несуть витрати на навчання, а також платять іпотечні кредити», – сказав М. Азаров. Він також додав, що весь додатковий ресурс бюджету буде направлено на підвищення доходів людей.

Загалом, бюджет держави на 2013 р. розраховано, виходячи з таких прогнозних макроекономічних показників: ВВП – 1,576 трлн грн, темпи зростання ВВП – 3,4 %, інфляція – 4,8 %, індекс цін виробників – 5,5 %, фонд оплати праці – 482,3 млрд грн. Також проект держбюджету передбачає зниження ставки податку на прибуток з 21 % до 19 %.

Доходи держбюджету передбачені в розмірі 361,51 млрд грн, що на 2,5 % менше порівняно з бюджетом 2012 р. При цьому доходи загального фонду держбюджету становитимуть 315,2 млрд грн, спеціального фонду – 46,3 млрд грн. Витрати пропонуються на рівні 410,661 млрд грн, у тому числі видатки загального фонду – 363,65 млрд грн.

На перший погляд, зниження доходів мало б створити великий «запас міцності» для дохідної частини бюджету, а закладений у бюджет прогноз зростання реального ВВП є реалістичним – адже він майже співпадає з прогнозом МВФ (3,5 %). Проте такий сценарій видається малоімовірним з огляду на те, що за останні 12 місяців нестача надходжень до бюджету порівняно з плановими показниками сягає близько 10 %. Якщо ця тенденція триватиме й у 2013 р., держбюджету загрожує серйозний недобір доходів. Різницю доведеться перекривати за рахунок залучення додаткового фінансування – нарощування державного боргу та приватизації, що й заплановано в новому бюджеті. Загальний обсяг фінансування планується підвищити удвічі, насамперед, за рахунок значно більшого – на 20 млрд грн, або в півтора рази – залучення боргових коштів. Причому лише третину від цих коштів планується використати для покриття дефіциту бюджету, усе інше є рефінансуванням короткострокових державних боргів, які мають бути повернені наступного року.

Перевищення кредитів з держбюджету над їх поверненням погоджено в розмірі 1,28 млрд грн. Граничний обсяг держборгу на кінець 2013 р. встановлено на позначці 483,032 млрд грн, що на 14 % перевищує показник, встановлений на кінець поточного року. Крім того, документ дає змогу надання держгарантій за кредитами на суму до 50 млрд грн.

Граничний обсяг дефіциту бюджету становитиме 50,4 млрд грн, що дорівнює 3,2 % від прогнозованого на наступний рік номінального ВВП в обсязі 1,576 трлн грн. У НБУ впевнені, що запропоноване урядом збільшення дефіциту держбюджету є безпечним і корисним, бо буде стимулювати внутрішній попит. Про це заявив керівник групи радників голови Нацбанку В. Литвицький. «2013 рік має стати роком помірної монетарної акомодатії – розширення грошової пропозиції, але в безпечних межах. Запропоноване збільшення дефіциту держбюджету-2013 лежить у рамках такої політики, спрямованої на стимулювання внутрішнього попиту», – сказав він.

Він нагадав, що після початку кризи 2008 р. «велике монетарне послаблення» три роки йде по всьому світу, і це питання особливо актуальне для України, оскільки зростання її економіки практично призупинилось, а інфляційний тиск зберігається на рівні історичного мінімуму. Радник голови НБУ вважає, що запропонований урядом дефіцит не небезпечний для цін, і вкладається в рамки закладеного в бюджет прогнозу інфляції у 2013 р. на рівні 4,8 %.

Зростання видатків у бюджеті-2013 заплановане на рівні 5,5 %, тобто трохи вище за планову інфляцію. Так, бюджетні видатки на пенсії планується збільшити на третину, з 60 млрд грн, запланованих у 2012 р. – до 83 млрд грн. Чверть цих коштів піде на покриття дефіциту ПФУ, три чверті – на фінансування дотацій та надбавок за різними пенсійними програмами.

Згідно із законом про Державний бюджет України на 2013 р., прожитковий мінімум на одну особу з 1 січня становитиме 1108 грн. З 1 грудня 2013 р. його пропонується підвищити до 1176 грн. Мінімальна зарплата передбачена з 1 січня на рівні 1147 грн на місяць, з 1 грудня – 1218 грн (на рівні прожиткового мінімуму для працездатних), у погодинному вимірі з 1 січня – 6,88 грн, з 1 грудня – 7,3 грн. Середньомісячна зарплата прогнозується в розмірі 3334 грн, тобто реальне зростання становитиме лише 3,3 %.

Середньомісячний прожитковий мінімум на 2013 р. становитиме 1114 грн, тобто зростання проти показника 2012 р. становитиме в середньому 6,9 %, що на 2,1 відсоткового пункту більше від прогнозного рівня інфляції (4,8 %). В уряді таке «виважене підвищення соціальних стандартів» вважають, згідно з пояснювальною запискою до бюджетного законопроекту, одним із найважливіших у 2013 р. антиінфляційних чинників.

Також, згідно з прикінцевими положеннями закону про бюджет на 2013 р., у 2013 р. соціальні виплати чорнобильцям, щодо пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, ветеранів праці та громадян похилого віку (залишаються на рівні 2012 р.) будуть здійснюватися в порядку і розмірах, визначених Кабінетом Міністрів з урахуванням економічної ситуації і фінансової складової. Як відомо, такий порядок діє з 2011 р., коли Конституційний Суд підтвердив справедливість даних повноважень уряду.

Одним з «антисоціальних» моментів бюджету на 2013 р. експерти називають квартирне питання. Кабінет Міністрів пропонує передбачити Державному фонду сприяння молодіжному житловому будівництву 171,039 млн грн на програми щодо забезпечення молоді житлом у наступному році. Тим часом, у Державній програмі забезпечення молоді житлом на 2013–2017 рр. прогнозний обсяг фінансування на 2013 р. становить 526,458 млн грн.

На будівництво доступного житла передбачено лише 50 млн грн, на забезпечення житлом інвалідів війни та ветеранів – 75,3 млн грн. У цілому на всі житлові програми планується виділити 1,4 млрд грн, що майже на 900 млн грн менше порівняно з цифрами, закладеними в бюджет-2012.

Кошти на подальшу компенсацію втрачених вкладів Ощадбанку СРСР поєднали в одному бюджетному рядку з коштами на обслуговування держборгу – всього 35 млрд грн. Але тільки прогнозований обсяг виплат за державним боргом у 2013-му, згідно з пояснювальною запискою до проекту бюджету, перевищить ці 35 млрд. Отже, коштів на компенсації вкладникам Ощадбанку, очевидно, не залишається.

Уперше за історію України в проекті Держбюджету не передбачено коштів на будівництво і придбання житла для військовослужбовців. Екс-міністр оборони О. Кузьмук назвав це «соціальним ударом по Збройних силах».

У відповідь на цю критику перший заступник міністра фінансів А. Мярковський зазначив, що Кабмін при формуванні проекту зосередився на збільшенні фінансування соціально захищених статей бюджету, зокрема статей, що передбачають виплати заробітних плат військовослужбовцям. При цьому, за словами А. Мярковського, сума фонду з грошового забезпечення військовослужбовців у 2013 р. буде збільшена на 5,7 %: з 23,8 млрд грн у 2012 р. до 25,2 млрд грн.

Примітно, що загалом незначне підвищення соцгарантій буде відбуватися на тлі безпрецедентно вирослих бюджетів силовиків. Зокрема, витрати на Генпрокуратуру збільшуються майже на 21 %, на Державну судову адміністрацію – на 4,2 %, Міністерство внутрішніх справ – на 3,3 %, Службу безпеки – на 4,8 %.

На утримання свого апарату Кабмін запланував збільшити видатки до 900 млн грн, збільшується також фінансування апарату Верховної Ради. Водночас на потреби Національної академії наук виділили лише 65 % від необхідної суми.

Ціна російського газу, закладена до держбюджету на 2013 р., становить 421 дол./тис. куб. м. У головному фінансовому документі країни на 2012 р. ця цифра була на 5 дол. нижчою. При цьому відпускна ціна для підприємств встановлена в розмірі 727,16 грн за 1 тис. куб. м (близько 90,9 дол.). Різниця між ціною закупівлі НАК «Нафтогаз України» імпортного природного газу і його реалізації підприємствам теплоенергетики для виробництва тепла населенню у 2013 р. становитиме 21,5 млрд грн (близько 2,69 млрд дол.).

Проект бюджету передбачає, що різниця між ціною закупівлі і ціною реалізації підприємствам теплоенергетики буде компенсована за рахунок випуску облігацій внутрішньої державної позики на суму 8 млрд грн (близько 1 млрд дол.) з подальшим придбанням їх у державну власність в обмін на акції додаткової емісії держхолдингу. Ще 13,5 млрд грн пропонують компенсувати за рахунок погашення заборгованості за природний газ промспоживачами, доходів від інвестиційних проектів і оплатою дивідендів ПАТ «Укрнафта» за 2006–2009 рр.

Українці розчаровані ухваленим держбюджетом аграрії, вважаючи його найжорсткішим за останні сім років щодо агропромислового комплексу. Порівняно з 2012 р., у наступному році фінансування аграрної сфери буде більш ніж утричі меншим. У Міністерстві аграрної політики та продовольства України вважають, що в наступному році аграрний ринок дасть збій, оскільки закладених у

державному бюджеті грошей не вистачить, щоб реалізувати масштабні проекти в агропромисловому комплексі та завершити пілотні.

Коментуючи бюджет на 2013 р. у частині фінансування АПК, в. о. міністра аграрної політики та продовольства М. Присяжнюк відзначив, що грошей на галузь, як завжди, хочеться більше, проте на сьогодні є певні пільги від держави: це і єдиний податок, і акумуляування ПДВ на своїх рахунках, і використання для виробництва, й ряд інших пільг.

«Якщо говорити про пряму фінансову підтримку, то, звичайно, вона мізерна на сьогоднішній день. Але я хотів би звернути увагу, що по принципу форвардних закупівель передбачено на наступний рік 5 млрд грн. Звичайно, це безвідсоткове кредитування сільгоспвиробників», – зазначив він.

М. Присяжнюк зауважив, що у січні – лютому 2013 р. міністерство намагатиметься ініціювати перегляд бюджету щодо збільшення державної підтримки, особливо на розвиток кооперативного руху, розвиток сімейних ферм, розвиток будівництва овочесховищ, розвиток садівництва і, звичайно, компенсацію відсотків за отримані кредити.

Експерти Українського клубу аграрного бізнесу (УКАБ) відзначають, що основне скорочення фінансування припало саме на програми бюджетної підтримки сільгоспвиробників. Зокрема, за підрахунками фахівців УКАБ, порівняно з 2012 р., зменшено видатки на бюджетні програми «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі» більш ніж у 10 разів, до 97 млн грн, «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу» – у 3,4 рази, до 8,8 млн грн.

Також в організації звертають увагу на відсутність у проекті закону бюджетної програми «Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними». При цьому Закон України «Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства» передбачає стягування збору з цільовим його спрямуванням на розвиток цих галузей.

За словами генерального директора УКАБ В. Лапи, передбачено, що особливості стягування збору суб'єктами господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, встановлюються Податковим кодексом України. Це означає, що аграрії втратять ще понад 1 млрд грн, вважає гендиректор УКАБ.

Президент УКАБ А. Ліссітса вважає це абсурдним випадком, коли цільове призначення збору не знайшло свого відображення в проекті державного бюджету. Однак основне питання стосується навіть не обсягів бюджетної підтримки, а прогнозованості державної політики щодо галузі в цілому.

«Підвищення нормативної грошової оцінки ріллі на 75 %, зменшення фінансування програм бюджетної підтримки на 71 %, – і все це протягом 13–14 місяців, – зауважує А. Ліссітса. – Крім того, варто зауважити про потужний адміністративний прес: контроль сівозмін і необхідність розробки проектів

землеустрою, щорічні перевірки елеваторів, проблеми з атестацією насінневих посівів, неподання вагонів для перевезення зерна і шроту, зупинка вантажівок із зерном на трасах, намагання остаточно забюрократизувати режим використання коштів за рахунок податкових стимулів і багато чого іншого».

Фахівець констатує, що в таких умовах важко уникнути враження про свідому політику щодо зупинки розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні, нагадуючи слова експерта однієї з сусідніх країн: «Усе, що потрібно зламати, українці зроблять своїми руками».

У частині місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин Держбюджет на 2013 р. критикує Асоціація міст України. За повідомленням асоціації, він дуже сильно в негативному значенні відрізняється від держбюджетів 2011–2012 рр.

Аналітичний центр Асоціації міст України підготував аналіз Закону України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» у частині показників місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин. За висновком Асоціації, Держбюджет на 2013 р. у цій частині суттєво відрізняється в негативний бік від бюджетів попередніх років, зокрема від Держбюджетів 2011 та 2012 р.

До «новацій» Держбюджету-2013, які вкрай негативно відобразяться на спроможності місцевих бюджетів і як наслідок – на якості життя мешканців населених пунктів, слід віднести таке:

- закладено дефіцит фінансових ресурсів на виконання делегованих державою повноважень на рівні 24,7 %, тобто майже 30 млрд грн. На четвертий квартал 2013 р. бюджетна сфера (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, фізкультура і спорт тощо) не забезпечена зарплатою для працівників та коштами на оплату комунальних послуг і енергоносіїв.

- передбачено покриття дефіциту державних фінансів за рахунок великих міст – вилучення з місцевих бюджетів до Державного бюджету зросло на 45 % (у 2012 році було 1,1 млрд грн, у 2013 р. – 1,6 млрд грн). Зокрема, у Дніпропетровську вилучатиметься 150 млн грн (проти 39 млн у 2012 р.), Запоріжжі – 200 млн грн (проти 125 млн у 2012 р.), Сумах – 27 млн грн (проти 3,9 млн у 2012 р.), Луганську – 47 млн грн, (у 2012 р. дотаційний), Львові – 91,2 млн грн (проти 50 млн у 2012 р). В усіх цих містах дохідна частина бюджету станом на кінець 2012 р. не виконується, а показники доходів на 2013 р. є завищеними. Через спрямування до Державного бюджету 50 % ПДФО по м. Київ, столиця вперше перетворюється з донора Держбюджету на дотаційне місто;

- не розроблено та, відповідно, не враховано адекватні державні соціальні стандарти і нормативи при визначенні загального обсягу фінансових ресурсів для населених пунктів, тобто, фактично урядом не виконано доручення Президента (Указ № 187/2012 від 12.03.2012 р.);

- закладено 12 млрд грн дефіциту ресурсів на фінансування сфери житлово-комунального господарства, зокрема, повністю відсутні видатки на ліфтове господарство, реконструкцію гуртожитків, покращення якості води, переоснащення та капремонт будинків, у яких створюється ОСББ, заміну та

капремонт теплових мереж, заходи з енергоефективності та енергозбереження та багато інших. Видатки Мінрегіону на 2013 р. зменшилися на 27,8 % порівняно з 2012 р., Мінінфраструктури – на 74,7 %, Мінекономіки – на 20,8 %;

– не передбачено повного фінансування соціальних пільг, наданих державою. Насамперед це стосується пільгового проїзду (у бюджеті передбачено 2 млрд грн, за мінімальної потреби 3 млрд грн. Фактично урядом не виконані вимоги Постанови парламенту «Про Основні напрями бюджетної політики на 2013 рік» від 22.05.2012 № 4824-VI;

– виділено на соціально-економічний розвиток територій лише 1,34 млрд грн, що на 2,8 млрд грн менше, ніж у 2012 р. При цьому вражає неадекватний розподіл цих коштів – майже 50 % спрямовано на Донбас: 30 % (400,6 млн грн) – до Донецької обл., 16,3 % (218 млн грн) – до Луганської обл., а 10,5 %, (140 млн грн) – на три райони Житомирської області (виборчий округ В. Литвина, ОВО № 65). Решта коштів розподілено так: Київ – 0,8 % (11 млн грн), Вінницька обл. – 0,2 % (2 млн грн), Волинська обл. – 0,7 % (9 млн грн), Чернівецька обл. – 0,4 % (5 млн грн), Хмельницька обл. – 0,4 % (5 млн грн), Івано-Франківська обл. – 0,6 % (8 млн грн). Узагалі не виділено коштів Закарпатській, Миколаївській, Полтавській, Тернопільській, Херсонській, Черкаській областям;

– спрямовується лише 1 млрд грн на Державний фонд регіонального розвитку, хоча відповідно до ст. 24-1 Бюджетного кодексу ці видатки мають становити 3,2 млрд грн. Фактично це означає, що у 2013 р. не буде надано жодної підтримки депресивним територіям;

– не передбачено зовсім коштів на фінансування Державної цільової програми соціально-економічного розвитку малих міст на 2011–2015 рр. (Постанова КМУ від 29.11.2010 р. № 1090).

Експерти аналітичного центру Асоціації міст України окремо наголосили, що не проводилися бюджетні консультації з органами місцевого самоврядування та їх асоціаціями, хоча це передбачено законодавством, а показники по видатковій частині місцевих бюджетів Мінфін довів органам місцевого самоврядування вже після прийняття бюджету. До супровідних документів Держбюджету-2013 додані протоколи зустрічей, підписані лише представниками уряду та Мінфіну. Таким чином, у супереч нормам Закону України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» та Бюджетного кодексу України Держбюджет-2013 р. був прийнятий без урахування думки органів місцевого самоврядування, ідеться у висновку організації.

Згідно із законом про Держбюджет-2013, збережена система вилучення до державного бюджету 50 % надходжень від загальної суми податку на доходи фізичних осіб з міського бюджету Києва, запроваджена вперше у бюджеті-2012. У попередні роки до міськбюджету зараховувалось 100 % цього податку.

За словами економічного експерта Е. Наймана, в економічній ситуації Києва іноді виникають певні проблеми через те, що місто змушене виплачувати 50 % муніципального бюджету до Державної казни. «Київ дуже дохідне місто, але

багато коштів з міста йде до державного бюджету. І коли мова йде про реалізацію якихось великих капітальних витрат, то в міста виникають через це певні проблеми», – відзначає Е. Найман.

Через те, що Київ зобов'язали перераховувати до державного бюджету 50 % надходжень від загальної суми податку на доходи фізичних осіб, місто втрачає багато можливостей для соціально-економічного розвитку. Зокрема, працівникам бюджетної сфери можна було б у половину збільшити зарплату, зауважив директор аналітично-дослідницького центру «Інститут міста» О. Сергієнко.

Голова Київської адміністрації О. Попов вважає замахом на права киян дії уряду і Верховної Ради під час затвердження Держбюджету-2013. «Розроблений урядом і затверджений народними депутатами проект державного бюджету 2013 р. не відповідає інтересам киян та фінансово не гарантує забезпечення нормальної життєдіяльності столиці», – ідеться в заяві О. Попова.

«Спосіб, у який формувався і затверджувався Державний бюджет, виключив участь місцевої влади в розробленні і навіть обговоренні базових параметрів та показників фінансового забезпечення життєдіяльності Києва. Урядова редакція закону про бюджет України наступного року позбавляє Київ можливості не тільки розвиватися, а й просто функціонувати», – зазначив О. Попов. За його словами, запланований урядом прихований дефіцит бюджету столиці унеможлиблює регулярність виплат заробітних плат працівникам бюджетної сфери.

«Кошти для муніципальної допомоги інвалідам і пенсіонерам, а також для надбавок до зарплат учителям, медикам та іншим соціальним працівникам узагалі не передбачені. Недофінансування може спричинити перебої в роботі громадського транспорту, житлово-комунального господарства та інших сфер життєдіяльності столиці», – попередив О. Попов.

Попри це, О. Попов заявив, що такі соціально важливі програми, як муніципальні надбавки лікарям, учителям та іншим працівникам бюджетної сфери, підтримка громадського транспорту, освітніх та медичних установ мають бути збережені у столиці в повному обсязі, навіть не зважаючи на бюджетну скруту. Не вдаватиметься столиця і до підвищення квартирної плати. Щоб перекрити недостачу у фінансуванні цих статей бюджету у 2013 р., Київ акумулюватиме власні ресурси, зокрема «доведеться переглянути політику щодо плати за оренду землі. Це дасть додатковий ресурс, який дасть змогу частково перекрити дефіцит. Будемо також пропонувати інші шляхи поповнення міського бюджету, зокрема, через проведення земельних аукціонів. Наприкінці осені ми отримали поправки до законодавства і нині вже маємо повноваження проводити такі торги. Думаю, у квітні ми зможемо провести перший аукціон. Наше завдання сьогодні – максимально мобілізувати той потенціал, який є у Києва. Однак навіть при цьому необхідне коригування взаємовідносин між державним та міським бюджетами, аби вирішити усі проблеми», – наголосив О. Попов.

Також очільник Київської міськдержадміністрації повідомив, що має намір провести громадські слухання з міськими профспілками та консультації з

депутатами міської та Верховної Ради, щоб напрацювати спільну стратегію переговорів з урядом.

Водночас голова КМДА заявив, що Київ не прийматиме бюджет міста на 2013 р. «Бюджет не буде прийнятий. Він буде прийнятий до відома. Ми почнемо фінансувати бюджетну сферу Києва, як це передбачено Бюджетним кодексом, по 1/12. Ми вже порадилися з депутатами міськради, і є така думка – не приймати поки рішення щодо прийняття бюджету, поки ми не з'ясуємо його остаточний варіант», – заявив О. Попов.

Держбюджет, який М. Азаров назвав «антикризовим», викликав безліч критики через нереалістичні макропоказники і скорочення «соціальних» статей видатків. Експерти, на відміну від Прем'єра, називають якість підготовки держбюджету низькою, а закладені в нього макропрогнози – нереальними.

Насамперед проект державного бюджету на 2013 р. розкритикувало Головне науково-експертне управління Верховної Ради, висновок якого обов'язковий при розгляді законопроектів. «Певні сумніви виникають щодо прогнозу ключового макроекономічного показника “зростання реального ВВП України в 2013 р.”, який у проекті базується на досить оптимістичному сценарії і, на нашу думку, видається дещо завищеним», – вказується у висновку управління щодо проекту бюджету-2013.

«Зважаючи на необхідність виконання значних за обсягом зовнішніх боргових зобов'язань, запропонований урядом прогнозний рівень ВВП в 2013 р. вимагає, на нашу думку, додаткових розрахунків і обґрунтувань», – вважають парламентські експерти.

У висновку Головного науково-експертного управління також вказується, що при підготовці держбюджету не враховано ряд положень основних напрямів бюджетної політики на 2013 рік, затверджених постановою Верховної Ради. Ідеться, зокрема, про утримання граничного обсягу дефіциту держбюджету в межах ВВП 0,8–1 % (у проекті – 3,2 % ВВП) про утримання обсягу державного боргу на рівні не більше 25 % ВВП (у проекті – 30,6 % ВВП) про надання державних гарантій в обсязі не більш як 1 % ВВП (у проекті – 3,2 % ВВП). При цьому, за оцінкою парламентських експертів, ряд статей проекту держбюджету (ст. 16–19) містять значні ризики в частині зростання розміру боргового навантаження.

Крім того, науково-експертне управління відзначає нереалістичність запропонованого показника планового обсягу надходжень коштів від приватизації держмайна (у проекті бюджету він становить 10,9 млрд грн). «Згідно з Аналітичною довідкою про роботу ФДМУ та хід виконання Державної програми приватизації за дев'ять місяців 2012 р. протягом звітнього періоду від продажу державного майна та надходжень, безпосередньо пов'язаних з процесом приватизації, до загального фонду державного бюджету перераховано 5,3 млрд грн, що становить лише близько 53 % річного планового завдання. Від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, що

перебувають у державній власності, на яких розташовані об'єкти, які підлягають приватизації, надійшло та перераховано до загального фонду державного бюджету 0,98 млрд грн, що становить лише 6,3 % від річного планового завдання», – зауважують в управлінні.

Експерти також підкреслили, що проектом держбюджету продовжена багаторічна негативна практика призупинення законом про бюджет дії інших законодавчих актів або внесення до них змін, що суперечить численним рішенням Конституційного Суду.

Опозиція називала ухвалений парламентом Держбюджет на 2013 р. «бюджетом бідності» і вважає його «несправедливим, непрофесійним і неефективним». «Це перший бюджет за останні п'ять років, який передбачає зменшення доходів державного бюджету на 12,5 млрд грн, а при цьому зменшуються доходи держбюджету і збільшується валовий продукт», – заявив один із лідерів опозиції **А. Яценюк** з трибуни парламенту перед голосуванням.

А. Яценюк обурився, що дефіцит держбюджету на наступний рік зростає на 30 %, до рекордної цифри у 50 млн грн. «Основний тягар із сплати податків лягає на громадян України. Додатково з українців стягнуть 1 млрд грн. На противагу підприємствам, які належать Партії регіонів, які заплатять на 1,6 млрд податку на прибуток менше, ніж у тому році. При цьому середня зарплата і прожитковий мінімум зросли на 12 і 13 грн», – сказав він.

«Цей бюджет збільшує витрати на МВС, СБУ і Генпрокуратуру загалом на 1,2 млрд грн. А за останні три роки такий ріст становив 6,5 млрд грн. На противагу Збройним Силам, яким скоротили витрати на 1 млрд», – підкреслив **А. Яценюк**.

Політик також наголосив, що урядовий бюджет неефективний, адже в ньому закладається рекордна сума запозичень – 135 млрд грн, а загальна сума прямого та гарантованого державного боргу країни може сягнути 600 млрд грн. «Це 13 112 грн на одного українця. У той момент, коли Янукович став Президентом, борг кожного українця був 6,5 тис. грн», – підкреслив він. **А. Яценюк** запевнив, що в новому складі Верховної Ради нинішня опозиція вимагатиме перегляду Держбюджету-2013.

Відповідаючи на запитання, чому опозиція не блокувала голосування щодо прийняття цього законопроекту, **А. Яценюк** сказав, що ніхто й не обіцяв блокувати прийняття Держбюджету. «Закон про Державний бюджет – це відповідальність цього уряду, цього Президента», – підкреслив він. За його словами, опозиціонери висловили свою позицію щодо цього документа і сказали, що це неприйнятно.

Віце-спікер М. Томенко назвав Бюджет-2013 «бюджетом слуху», адже майже ніхто з депутатів не встиг з ним ознайомитися, його приймали «з голосу», без розгляду поправок. Документ, що налічує майже 400 сторінок, був поданий до парламенту в понеділок увечері, а в четвер уже проголосований.

За словами лідера ВО «Свобода» О. Тягнибока, Держбюджет-2013 є «аферистичним». Про це він написав у своєму блозі на «Українській правді».

«Аферисти, які лише продукують суцільну брехню про покращення та мільярдні угоди невідомо з ким, на тлі реального зубожіння українців можуть запропонувати лише аферистичний бюджет», – заявив О. Тягнибок.

На його думку, сьогоднішній стан речей у бюджетній системі інакше як «крах» і «дефолт» назвати не можна. «По-перше, уряд уже не приховує, що реальна середня заробітна плата, що, за його статистикою, протягом січня – вересня поточного року зросла на 14,9 %, наступного року зросте лише на 3,3 %. По-друге, Кабмін уперше заговорив про «виважене підвищення соціальних стандартів». І перший крок у цьому напрямі – це значне уповільнення темпів зростання заробітної плати та прожиткового мінімуму», – зауважив він.

Лідер «Свободи» звертає увагу на те, що вперше за роки незалежності розрахунковий обсяг зведеного бюджету України зменшується порівняно з минулим роком, а рівень державного боргу 2013 р. може вперше перевищити обсяг державного бюджету. «Держбюджет на наступний рік граничний рівень державного боргу визначає в розмірі 483 млрд грн, що на 121,5 млрд грн або в 1,34 рази перевищує обсяг дохідної частини державного бюджету. Ще більше занепокоєння викликає сума, передбачена для погашення й обслуговування боргу – 116,1 млрд грн, або третя частина від дохідної частини бюджету», – підкреслив опозиціонер.

Водночас О. Тягнибок додав, що практика влізання в борги наступного року лише посилиться: упродовж 2013 р. державні запозичення мають становити 129,4 млрд грн, що на 32,4 млрд більше, ніж 2012 р.

О. Тягнибок зазначив, що у 2013 р. зменшуються видатки на гуманітарну сферу, зокрема, освіту, культуру, книговидавництво. Однак, «при загальному скороченні видатків на гуманітарну сферу деякі видатки держбюджету таки зростуть наступного року. Ідеться передусім про прокуратуру. Кошти на її утримання зростуть на 20,7 %! Окремим рядком спрямовано кошти на утримання новостворених режимно-секретних підрозділів, Міністерство внутрішніх справ», – обурюється він.

За його словами, законом про Держбюджет на 2013 р. «фактично узаконено ще одну корупційну схему», адже головні розпорядники коштів з дозволу Кабміну можуть здійснювати капітальні видатки без наявності на це планових призначень. «Це призведе не лише до неконтрольованого накопичення фінансових зобов'язань бюджету, але й відкриває двері для безконтрольного збільшення кошторисної вартості будівництва об'єктів з метою в разі збільшити “відкати”», – пояснив новообраний депутат.

Проте в таборі «регіоналів» такі прогнози й оцінки політичних опонентів не поділяють. На думку **заступника голови Бюджетного комітету, народного депутата від Партії регіонів В. Лук'янова**, найважливіше – уряд не розбалансував бюджет за макроекономічними показниками.

Політик вважає позитивом, що профільний комітет фактично без доопрацювання і обговорення виніс законопроект на голосування. «Головне, що

залишилися основні показники. Доопрацювання в профільному комітеті зводилося тільки до виправлення великих технічних неузгодженостей. Були внесені невеликі коректування в соціальні статті бюджету. Відтак, було дуже обмежене втручання комітету, і в результаті він вийшов на голосування дуже збалансованим», – заявив В. Лук'янов.

Із своїм колегою по фракції погоджується і В. Зубанов, який вважає бюджет «нормальним і збалансованим». «Навіть у важкій ситуації бюджет передбачає збільшення соціальних пільг, зарплат. Ці виплати збільшаться на 10–15 %, а інфляція зросте на 6 %, тому доходи населення зростатимуть», – переконує нардеп.

Коментуючи ситуацію навколо збільшення видатків силовим структурам, В. Зубанов запевнив, що в період, коли влада активно бореться з корупцією, урізати фінансування силовиків категорично не можна. «Щоб боротися з корупцією, необхідні відповідні сили, у тому числі й правоохоронні. Якщо ми хочемо знаходити недоліки в роботі чиновників і тих, хто причетний до корупції, треба підвищувати зарплати працівникам Генпрокуратури, МВС тощо», – додав політик.

Також «регіонал» попросив не забувати, що в багатьох державах тривають масові акції протестів населення, а тому «для захисту людей потрібні правоохоронні органи, які треба забезпечувати обмундируванням і засобами роботи».

Бюджет-2013 критикують не лише опозиціонери, але й експерти. Так, політолог **В. Небоженко** назвав документ «лялькою». «У кримінальному середовищі є поняття “лялька”, коли замість грошей рублений папір виплачується якомусь лоху. Тому нинішній бюджет – це “лялька” без економічного змісту, який підсовується українському суспільству, як одному великому колективному лоху», – сказав він.

В. Небоженко зазначив, що новий Кабмін повинен з усією серйозністю підійти до змін статей держбюджету, адже «нинішній документ призначений для ручного керування М. Азаровим і подальшого розпилювання коштів».

Водночас колишній **в. о. міністра фінансів України І. Уманський** відзначає, що нинішній бюджет виглядає «стримано-реалістичним», особливо якщо порівнювати його з попередньою вересневою версією. За його словами, реалізований досить консервативний підхід у визначенні доходів держбюджету, однак зрозуміло, що заплановані 374 млрд грн доходів зібрані не будуть. За оцінками І. Уманського, ця цифра сягне максимум 345 млрд грн. Таким чином, досить буде зростання інфляції на рівні близько 5 %, закладених у макромоделі, щоб отримати збільшення доходів до 362 млрд грн. «Це – майже збігається з цифрою, закладеною в дохідній частині, і навіть трохи вище. І це – без реального зростання економіки, а лише за рахунок інфляційного збільшення номінального ВВП. Саме тому доходи бюджету виглядають більш-менш реалістично, якщо не відбудеться колапсу зовнішнього і, як наслідок, внутрішнього».

Насправді, розраховуючи бюджет, уряд відштовхувався від ситуації, за якої реальне зростання економіки в наступному році може бути приблизно дорівнювати нулю. Тому прогнозований показник зростання реального ВВП на 3,5 % – це, швидше, публічний рекламний хід з метою показати, що все буде добре, і приводів для занепокоєння немає, вважає експерт.

В умовах відсутності зростання економіки і реального зростання доходів у наступному році, як наслідок, неминуче обмеження соціальних стандартів, констатує він. З точки зору бюджетної політики, з точки зору забезпечення реальним фінансуванням соціальних зобов'язань – це, напевно, добре, тому що на такий розмір ресурс знайдеться. А популізм і обіцянки більшого, ніж можливо профінансувати, призвело б у кінцевому підсумку лише до збільшення заборгованості за цими ж нереальними соціальними зобов'язаннями.

За словами І. Уманського, найбільш тривожать у бюджеті-2013 показники дефіциту бюджету, обсяг запозичень і, як наслідок, сума держборгу на кінець року. Передбачається, що держборг на кінець наступного року становитиме 483 млрд грн. При цьому станом на 30 вересня цей показник становив 394 млрд. Збільшення держборгу на 90 млрд грн всього за 15 місяців – дуже негативний фактор для оцінки інвестиційних ризиків України. Багато хто може заперечити, що в багатьох розвинутих країнах, як це зазначено і в пояснювальній записці до держбюджету, співвідношення держборгу до ВВП значно вище, ніж заплановане на наступний рік в Україні (30,6 %). «Але при цьому випускається з уваги такий важливий фактор, як відносна вартість обслуговування нашого держборгу, яка в рази перевищує аналогічний показник тих же Сполучених Штатів або Німеччини, з якими ми порівнюємо співвідношення. У нас на наступний рік передбачається 135 млрд нових запозичень при погашенні – на 81 млрд. Сума платежів з обслуговування державного боргу в нинішньому році становила майже 30 млрд грн, а в наступному планується її збільшення ще на 5,4 млрд (18,3 %) – до 35,2 млрд. Це майже 10 % планованих доходів держскарбниці». Тому, прогнозує експерт, найближчим часом «ми побачимо перегляд суверенних кредитних рейтингів України не тільки агентством Moody's».

Якщо говорити про джерела покриття дефіциту бюджету, то слід враховувати, що насправді він становитиме понад 50,5 млрд грн, які там закладені, переконаний І. Уманський. Тільки придбання за рахунок ОВДП акцій НАК «Нафтогаз України» – на 8 млрд, на 1,4 млрд – Ощадбанку, на 5 млрд – Аграрного фонду, на 300 млн – Дунайського пароплавства, у сумі дають надбавку до дефіциту в 14,7 млрд грн. І це – не рахуючи недоїмки Пенсійного фонду та тарифної нестиківки в балансі НАКу, яка насправді буде набагато більшою закладених у бюджеті компенсаторів на 13 млрд грн.

З тим, що фактичний дефіцит бюджету-2013 буде більшим, ніж закладений у законі, погоджується **директор економічних програм Центру Разумкова В. Юрчишин**. Коментуючи показник дефіциту бюджету на наступний рік, що згідно із законом про бюджет на 2013 р. становить 50 млрд грн, експерт

зауважив, що «ця цифра не така страшна. Справа в тому, що в проєкті минулого року було 25 млрд, натомість зараз ми маємо дефіцит бюджету – понад 35 млрд. Думаю, до кінця року цей показник сягатиме близько 44–45 млрд. Тому 50 млрд, які закладаються, не виглядають катастрофічно. Якщо Україна більш-менш нормально вийде на співпрацю з МВФ, буде полегшений вихід на зовнішні ринки і за рахунок зовнішніх і внутрішніх ринків вдасться такий дефіцит профінансувати», – заявив В. Юрчишин.

Утім, експерт зауважує, що у цих 50 млрд не входить фінансування НАК «Нафтогаз Україна», «Укрзалізниці» тощо. «Боюсь, що фактичний дефіцит буде набагато більшим. І, звичайно, виникатимуть питання і проблеми стосовно фінансування», – пояснив він. На думку експерта, це може призвести до «явного чи неявного скорочення видатків». «А це знову гальмує впливатиме на економічний розвиток і на наповнення бюджету», – додав він.

Водночас В. Юрчишин не розглядає «шокових» ситуацій для економіки України в разі відсутності кредиту Міжнародного валютного фонду. «Однак для того, щоб ми говорили про реалістичність відновлення чи економічного розвитку, повноцінну співпрацю з МВФ слід розглядати як необхідну умову для перспектив України», – пояснив експерт.

Експерт оцінює основні показники держбюджету-2013 як занадто оптимістичні. «Не видно чинників зростання. 3–4 % зростання ВВП – це набагато оптимістичніше, ніж 1,5 %, якими ми оперуємо. У тому випадку, якщо в другому півріччі стабілізується ситуація у Європі і зросте попит Євросоюзу на експорт, можна сподіватись на слабке підвищення ВВП.

Інфляція на рівні 4,8 % закладається також оптимістично. Насправді вона сягне близько 7–7,5 %, бо уряд не враховує підвищення комунальних тарифів, вартості газу тощо. А воно точно відбудеться наступного року і збільшить реальну інфляцію. Навіть якщо долар коштуватиме 8,4–8,5 грн, це означатиме здорожчання імпорту. На міжбанку курс долара сягатиме 9 грн», – констатує В. Юрчишин.

Стосовно соціальних витрат, закладених у Держбюджет-2013, експерт зауважує, що їх зростання уряд закладає на рівні інфляції або трохи вище. «Ця мінімізація, на жаль, не може свідчити про соціальність бюджету і якраз відбиває те, що нинішня політика не може розглядатися ані як політика, спрямована на покращення соціальних стандартів, ані як політика, спрямована на розвиток, щоб можна було компенсувати певні негаразди, які виникають», – стверджує економіст, додаючи, що мінімальний рівень заробітної плати, закладеної в бюджеті-2013, – «це радше символічний показник зростання». «Але зрозуміло, що лише в таких умовах можна вкласти ті доходи і видатки, які заплановано по бюджету загалом», – зауважив він.

Бюджет на 2013 р. не вирішує жодної із серйозних проблем, з якими Україна вже стикається і, найімовірніше, стикнеться наступного року, заявив **колишній заступник голови Секретаріату Президента О. Шлапак**. «Мені цей бюджет

сподобався тим, що в ньому немає жодних новацій, через які ми боялися бюджетів попередніх років. Фактично в усіх попередніх бюджетах “вискакували” якісь несподіванки, що нічим хорошим не закінчувалися. Цей бюджет майже повністю дублює підходи минулорічного аналога. Але це також його слабке місце. Цей документ, на мій погляд, не йде назустріч викликам, я назвав би його бюджетом пасивного очікування негативного розвитку подій», – відзначив політик.

Основні запитання в О. Шлапака виникають щодо макроекономічних ризиків бюджету. Уперше, за його словами, у пояснювальній записці відсутні номінальні показники на кінець минулого року, на який в уряді спираються, коли роблять розрахунки. Ні за номінального і реального ВВП, ні за доходами. Це дає підстави підозрювати, що цифри, хоча й більш-менш реальні, але все одно завищені. Завищеним також О. Шлапак вважає показник реального зростання ВВП на 2013 рік – 3,4 %.

Нереальними, на його думку, є й прогнози щодо дефіциту бюджету. В уряді стверджують, що він становитиме 50 млрд грн, однак, за досить приблизними розрахунками, цей дефіцит дорівнюватиме близько 104 млрд грн, тобто 6,6 % ВВП, а це – дуже високий показник на сьогодні.

Експерт пояснює, що «в дохідній частині всі очікування більш-менш реальні, крім внутрішнього ПДВ. За 11 місяців поточного року ми маємо цей показник на рівні 73,8 млрд грн, тобто приблизно 6,7 млрд грн середньомісячних надходжень. Тобто, за підсумками поточного року, в найкращому разі ми матимемо надходжень за внутрішнім ПДВ на 82 млрд грн. А на наступний рік уряд планує ці надходження на рівні 98,4 млрд. Тобто планується зростання більш як на 16 млрд грн, або приблизно на 20 %. При тому, що номінальний ВВП, за урядовими планами, зростає лише на 10 %. Таким чином, я вважаю, що це – завищений показник на суму близько 10 млрд грн».

Щодо видатків, зокрема НАК «Нафтогаз України», за підрахунками О. Шлапака, на покриття різниці в цінах закупівлі газу та відпускних цінах для населення і теплокомуненерго треба буде доплатити близько 27 млрд грн. НАКу ж виділяється 8 млрд грн ОВДП і близько 5 млрд – компенсація, яка записана в бюджеті. Таким чином, ще близько 14 млрд грн – це непокритий дефіцит НАКу.

І ще в бюджеті остаточно не враховані пенсійні видатки. Станом на сьогодні борг Пенсійного фонду перед бюджетом становить майже 52 млрд грн. На наступний рік він, швидше за все, не зменшиться. Водночас бюджет передбачає компенсацію 22 млрд грн, таким чином, 30 млрд не вистачатиме. Склавши всі ці цифри, виходимо на вищезгаданий показник дефіциту у 104 млрд грн.

На жаль, немає офіційної позиції Національного банку щодо відрахувань до бюджету наступного року. НБУ вже реально перерахував 16,6 млрд грн у поточному році, і цю суму просто взяли і переписали на наступний рік. О. Шлапак не переконаний, що буде так, як записано.

Наступний серед макропоказників, який викликає занепокоєння, – це від’ємне сальдо торговельного балансу, яке, за прогнозами, вже не перший рік перевищить

10 млрд дол. Оскільки покриття такого дефіциту за фінансовим рахунком виглядає проблематичним, частину коштів для його покриття доведеться знову витягнути із золотовалютного запасу. Якщо це так, то може не справдитися прогноз, що долар буде на рівні 8,50 грн.

Щодо соціальних стандартів, О. Шлапак стверджує, що станом на 1 січня 2013 р. вони є нижчими, ніж ті фактичні цифри, що склалися на грудень 2012 р. «Наприклад, пенсія для людей, які втратили працездатність. В уряді на 1 січня пишуть – 894 грн. А при інфляції 3,6 %, яка нібито планується до кінця цього року (попри поточну дефляцію, прогноз не переглядався), це вже буде 901 грн. Можливо, різниця й незначна, але так по кілька гривень ми починаємо в кожного пенсіонера відбирати», – зазначає експерт.

О. Шлапак також відзначає наявність закамouflьованих видатків, які передбачають можливість ручного перерозподілу коштів. Це 1,4 млрд грн на державні капітальні видатки, які не розподілено, тому не зрозуміло, куди вони підуть. Крім того, це 2,6 млрд на обслуговування та погашення зобов'язань за залученими коштами під державні гарантії – не зрозуміло, за якими кредитами повертаються кошти. І, нарешті, 1,5 млрд грн – це фонд регіонального розвитку, який знову ж таки не розподілений.

Експерт нагадує, що в поточному році був скандал щодо несправедливого розподілу коштів між регіонами. Однак, наприклад, на капітальний ремонт центрального водопостачання та водовідведення в бюджеті-2013 заплановано 600 млн грн на всю Україну. І от як це розподілено: третина – на Донецьк, по 25 % – Луганськ і Запоріжжя і по 8,3 % – Миколаїв і Херсон. Решта регіонів за цією статтею не отримують нічого.

У частині фінансування боргу, поза сумнівом, є проблемними 92 млрд грн, які хочуть зібрати на внутрішньому ринку. Це означає, що для банківської системи не залишиться ресурсу для кредитування. Буде добре, якщо в них знайдуться кошти, щоб фінансувати бюджетний дефіцит.

Крім того, різке зростання боргу на кінець періоду розходиться зі стратегією керування зовнішнім боргом, прийнятою самим же нинішнім урядом. Згідно з цим документом, на кінець 2013 р. відношення прямого та опосередкованого боргу до ВВП має становити не більш як 25 %. Тим часом у бюджеті вже планують близько 30 %.

Голова Комітету економістів України А. Новак констатує, що бюджет-2013 не має ніяких структурних змін порівняно з попереднім. Він схожий на ксерокопію бюджету на 2012 р.: такі ж великі видатки, збільшення фінансування силових структур, зменшення витрат на армію.

Серед нововведень бюджету – зменшення на 11 млрд грн субсидій на покриття витрат малозабезпечених громадян на енергоносії – газ, воду, електроенергію. Таким чином хочуть зекономити кошти. Проте саме 2013 р. субсидії й будуть необхідні пенсіонерам та незаможним сім'ям, адже наступного року уряд

підвищить ціну на газ. Це одна з вимог Міжнародного валютного фонду задля відновлення кредитування.

Примітно, що найбільше підвищення видатків цей бюджет передбачає для Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ, прокуратури та судів. Витрати на ці структури збільшать на 10–20 %. З 2010 р. їхнє фінансування зросло на 22 %. «Виходить, наша влада будує поліцейську державу до президентських виборів 2015 р.», – припускає А. Новак.

На думку експерта, помилкою при розробці бюджету було те, що він розрахований на максимальний курс гривні до долара 8,5. Важко повірити, що до кінця 2012 р. він не стане більшим. Слід було б закласти курс на наступний рік 8,80–9 грн.

Також збільшили видатки на пенсії із бюджету. З 2013 р. 20 млрд грн до суми, відрахованої із Пенсійного фонду, додаватимуть з бюджету. Усього передбачено 90 млрд грн на пенсії. Проте це рішення спричинить великі затримки пенсій, бо ці 20 млрд виділятимуть лише тоді, коли бюджет буде наповненим. А щодо цього є великі сумніви, резюмує А. Новак.

Екс-міністр економіки України, директор Центру ринкових реформ В. Лановий вважає бюджет-2013 «психологічно-політичним, а не реально-економічним документом». Експерт переконаний, що отримати зростання ВВП не вдасться, бо спостерігається, навпаки, тенденція до зниження його динаміки. «Немає внутрішньої мотивації і ресурсів, які б збільшували обсяги виробництва у всіх галузях. Інфляцію можна придушити (цьому сприяє адміністративне управління), але в такому випадку відсоткові ставки сягнуть 50 % річних. І нічого спільного з фінансовою стабільністю в такому разі така політика не матиме. Курс долара залежатиме від дій політиків від влади. Вони визначили курсовий орієнтир, до якого прагнуть. Залежно від обраних для досягнення цього методів, погіршуватимуться інші складові фінансової стабільності країни», – прогнозує В. Лановий.

Найбільше проблем, на його думку, для бюджету наступного року може принести продовження падіння виробництва. Висока інфляція, навпаки, допоможе виконати прибуткову частину бюджету – від цього виграє уряд, а населення платитиме за всі його «успіхи».

На думку **директора Національного інституту стратегічних досліджень А. Єрмолаєва**, «бюджет поганий, у ньому дуже багато несправедливості. Бюджет свідчить про те, що у 2012 р. стало остаточно зрозуміло, що застаріла стара індустріальна модель, на якій ми виживали всі ці 20 років. Вона більше не працює: згорнуті ринки, всі наші металургійні та інші магнати втрачають. Вони хоч і не згортають виробництво, та намагаються мінімізувати втрати. Вони фактично не здатні без підтримки влади реінвестувати у внутрішню економіку», – зауважив експерт.

Українській владі треба думати не про те, куди перегнати мільярди в бюджеті, а про структурні зміни в українській економіці, вважає А. Єрмолаєв.

«Наступне завдання – реформувати місцеве самоврядування, – наголосив він. – Воно має ґрунтуватися на місцевій економічній ініціативі. Сьогодні ця ініціатива низька, бо в нас немає стимулів для формування внутрішнього виробництва».

Заступник голови Рахункової палати в 1997–2005 рр. В. Мельничук прогнозує, що «2013 р. державні фінанси будуть у проблемному стані й під дією цілої низки негативних чинників, що створить напруження довкола формування й виконання головних функцій держави та органів місцевого самоврядування. Зменшення реальних доходів бюджетів і водночас об'єктивне збільшення тільки таких необхідних (захищених) витрат, як зарплата бюджетникам, пенсійні трансферти, обслуговування та погашення державного боргу, суттєво звузять економічні, соціальні, а заодно й політичні можливості уряду», – зазначив експерт. За словами В. Мельничука, можуть виникнути проблеми з виплатою цих сум.

Експерт припускає, що уряд намагатиметься вийти із ситуації чотирма шляхами. «Перший – це девальвація гривні з монетарною політикою, яка стимулюватиме високу інфляцію (фактично бюджет “наповнюватимуть” знеціненими гривнями, перекладаючи економічний тягар на населення). Другий – посилення податкового й регуляторного тиску на бізнес. Третій – запровадження нестандартних способів наповнення скарбниці (на кшталт 15 % податку на продаж валюти). Четвертий – скорочення бюджетних програм, зменшення соціально значущих видатків», – зазначив він.

Колишній заступник голови НБУ, доктор економічних наук О. Савченко погоджується з тим, що найбільшою проблемою для виконання бюджету-2013 будуть темпи економічного зростання. «На мій погляд, закладені в проекті бюджету показники – дуже високі. Щоб забезпечити такі темпи ВВП, кредити банківської системи мають вирости мінімум на 10–15 %. А цього року вони будуть на нулі, або й узагалі обсяги кредитування зменшаться. Саме з цієї причини сьогодні й падають темпи економічного зростання. Зростання ВВП – це найбільша проблема, а решта показників можуть бути досягнуті», – вважає експерт.

О. Савченко рекомендує запровадити на 2013 р. валютний коридор у межах 8–8,8 грн за 1 дол. і в цих межах рухатися. «На мою думку, неправильно визначити оптимальний курс. Адже курс – це похідна від попиту і пропозиції на валюту, а останні залежать від інфляції, ВВП, від платіжного балансу тощо. Тому треба зберігати валютний коридор на 2013 р., а через рік повністю відмовитися від будь-якої підтримки курсу гривні», – зазначає він.

Водночас науковець вважає, що 2013 р. уряд повинен взяти контроль над інфляцією, за рік зменшити її до європейського значення (менше 5 %) і тільки тоді запроваджувати плаваючий валютний курс, попередньо провівши роботу з населенням. Людям потрібно забезпечити зростання реальних доходів і гарантувати збереження цих доходів у національній валюті.

Виконання бюджету на 2013 р. буде залежати від того, чи зможе влада домовитись із Міжнародним валютним фондом про відновлення кредитування, вважають експерти. «Виконання бюджету в наступному році в будь-якому

випадку буде вельми напруженим, урахувавши сумарні витрати на обслуговування боргу – як внутрішнього, так і зовнішнього, – а також фінансування дефіциту бюджету», – вважає **економіст інвесткомпанії «ВТБ Капітал» Д. Федоткін.**

За його словами, традиційними альтернативами джерел фінансування в такому випадку є приватизація, а також випуск облігацій та інших інвестиційних інструментів для населення. Україна в останні роки успішно використовує зазначені альтернативи: спочатку приватизацію, а в поточному році – ще і розміщення валютних облігацій для населення, і в обох варіантів зберігається істотний потенціал, зазначив експерт. Разом з тим, за його словами, позики МВФ також могли б стати важливим джерелом зовнішнього фінансування.

На думку **начальника аналітичного відділу інвесткомпанії «Арт Капітал» І. Путіліна**, крім випуску облігацій, Україна може також залучати кредити в інших міжнародних фінансових інститутів, як, наприклад, раніше залучила 2 млрд дол. у російського ВТБ. Водночас він зазначив, що відновлення співпраці з МВФ стало б найважливішим моментом підвищення інвестиційного рейтингу України і, відповідно, знизило б ризик недофінансування. «Це буде позитивним сигналом для інших приватних і державних фінансових інститутів, які можуть відновити або збільшити кредитування країни», – сказав І. Путілін. На підтвердження своїх слів експерт вказав на заяву Європейського банку реконструкції та розвитку про готовність профінансувати Україну у 2013 р. в обсязі близько 900 млн євро в разі відновлення співпраці з МВФ.

Керівник аналітичного підрозділу групи «Інвестиційний капітал Україна» (ICU) О. Вальчишен вважає, що закладений у бюджеті дефіцит, який перевищує 50 млрд грн, є надмірним з точки зору кредитоспроможності уряду країни і проблемним з точки зору фінансування. «Фінансові ринки, а також основні інвестори і кредиторі України, включаючи МВФ, позитивно відреагували б на дефіцит максимум у 35 млрд грн, при якому так званий первинний баланс бюджету буде дорівнювати нулю. Однак ідеальною ситуацією стало б прийняття збалансованого бюджету, при якому первинний баланс був би в “плюсі” на 35 млрд грн», – зазначив він.

Те, що бюджет може не сподобатися МВФ, відзначає і керівник аналітичного департаменту інвесткомпанії «Конкорд Капітал» О. Паращій. «Документ не передбачає підвищення тарифів на газ і комунальні послуги. Крім того, дефіцит консолідованого бюджету на рівні 4,5 % ВВП (з урахуванням фінансування «Нафтогазу України») також викличе нарікання з боку Фонду. Тож за таких бюджетних параметрів дуже складно очікувати відновлення співпраці», – сказав він.

Керівний партнер Capital Times Е. Найман вважає державний кошторис на 2013 р. головною причиною відкладення візиту місії Міжнародного валютного фонду до України на січень 2013 р. Унаслідок цього збереглася невизначеність з потенційним відновленням співпраці з фондом, що підсилює побоювання

рейтингових агентств щодо платоспроможності держави. Зокрема, агентство Standard & Poor's відразу за Moody's погіршило суверенний рейтинг держави на один щабель.

У Європі не вірять, що країна впорається з виплатою боргу у 2013 р. Це вже призвело до зростання кредитно-дефолтних свопів на бонди України. Е. Найман вважає, що вагомість перенесення візиту місії МВФ значна, оскільки відвідини могли дати відповідь на запитання, наскільки висока ймовірність відновлення кредитування фонду вже на початку 2013 р.

«Несподіване перенесення візиту після оголошення про приїзд стало для багатьох повною несподіванкою – саме після нього і почалися перегляди. Швидше за все, варто чекати корекції і від Fitch», – відзначає керуючий партнер Capital Times.

Місія МВФ повинна була прибути до Києва 7 грудня, але за кілька днів до цієї дати візит перенесли на кінець січня. «Після прийняття бюджету на 2013 р. переговори зайшли в безвихідь і виходу з нього не видно», – резюмує аналітик.

Утім, як наголошується в повідомленні представництва МВФ в Україні, українська влада сама попросила перенести візит – до затвердження нового Кабінету Міністрів. «На прохання влади України, візит місії МВФ, яка планувала відвідати Київ у період з 7 до 17 грудня для початку обговорення угоди про stand-by, буде перенесено на другу половину січня. Влада України зазначила, що це дасть змогу залучити до обговорення новий Кабінет Міністрів, який прийде на зміну колишнім міністрам, які склали свої повноваження на початку грудня», – повідомив постійний представник МВФ М. Альєр.

Проте, навіть за умови відновлення співробітництва з МВФ, виконати бюджет-2013 може бути складно. Можливо, уряду доведеться знову звернутися до емісійного джерела фінансування видатків. Крім того, завжди залишається можливість використання так званої фінансової репресії – залучення фінансування з боку банків та інших фінансових адміністративним шляхом. Наприклад, може бути встановлене законодавче зобов'язання тримати певну частину активів у державних облігаціях. Проте без співробітництва з МВФ або іншим великим кредитором, або дуже позитивної зовнішньоекономічної кон'юнктури, навряд чи допоможуть навіть такі «екзотичні» засоби залучення коштів. Адже оптимістичність закладених до бюджету макроекономічних показників та доходів на фоні невтішних прогнозів зі світових ринків, куди продає левову частку свого металургійного, аграрного і хімічного продукту Україна, загрожує зниженням бюджетних доходів та зменшенням притоку валютних доходів, а відтак – і посиленням тиску на гривню.

В уряді погоджуються з тим, що прийнятий парламентом Держбюджет далекий від ідеалу. Прем'єр М. Азаров заявив, що показники державного кошторису можуть переглянути. На його думку, деякі міністри, плануючи доходи і видатки на наступний рік, були «надмірно обережними».

В. о. віце-прем'єра, міністр соціальної політики С. Тігіпко вважає проект бюджету-2013 слабким для України. «Ми у критиці бюджету зовсім не оригінальні. В усьому світі критикують свої бюджети. Але в цьому році бюджет, якщо говорити відверто, слабкий», – сказав С. Тігіпко. На його думку, це сталося через те, що уряд перестрашувався на випадок кризи, «особливо щодо I кварталу». «Після I кварталу його необхідно міняти. Але щоб його змінити, потрібно приймати рішення. На порожньому місці гроші в бюджеті не з'являться. Ці рішення напрацьовані, їх треба швидко приймати Верховній Раді і далі думати», – вважає він.

Про перспективу перегляду бюджету говорить також Президент В. Янукович. Він зауважив, що внесення змін до головного фінансового документа – процес, який не припиняється. Тому протягом року, за необхідності, можна щось переписати.

Аналогічної думки дотримуються і незалежні експерти. «Я думаю, що в першу чергу депутати нового скликання повинні переглянути бюджет на наступний рік, – заявив експерт Міжнародного центру перспективних досліджень О. Жолудь. – Ціла низка параметрів у ньому не цілком відповідає існуючому стану справ. Тому буде краще їх переглянути до нового року, тобто до того часу, коли закон уже потрібно буде виконувати».

Тож параметри бюджету на 2013 р. майже напевно очікує швидка ревізія і внесення істотних змін Верховною Радою сьомого скликання.

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: П. Петренко, народний депутат України, фракція «Батьківщина»

Кількість офіційно зареєстрованих безробітних в Україні у листопаді 2012 р. зросла порівняно з жовтнем 2012 р. більше ніж на 40 тис. та нині становить 440 тис. чоловік. Пропозиція вакансій у листопаді порівняно з жовтнем зменшилась на 11 тисяч, а конкурс на одну вакантну посаду становив 74 особи. Це офіційні дані, з якими Україна входить у наступний рік. Навіть попри те, що офіційна статистика з безробіття в Україні далека від істини, а влада приховує реальну чисельність незайнятих громадян, кількість безробітних продовжує стрімко зростати. Більше того, за даними Міжнародної організації праці ця цифра насправді утричі більша за офіційну і нині сягає півтора мільйона чоловік.

Проте, якщо вірити недавнім заявам чинної влади, механізм для вирішення усіх існуючих у сфері праці проблем вже розроблений та має вступити у дію за 10 днів – з першого січня 2013 року. Саме цього дня в Україні набуває чинності

новий закон про зайнятість, який ще влітку прийняла провладна парламентська більшість 6-го скликання. Тоді чинна влада голосно називала його одним з кращих в Європі та проанонсувала, як мало чи не єдиний можливий вихід зі складної ситуації щодо зростаючого безробіття. Більше того – його гордо охрестили комплексним документом, який подолає такі основні проблеми у сфері зайнятості, як працевлаштування молоді, професійна переорієнтація працівників та подолання безробіття на селі. Проте вже зараз, виходячи з основних положень нового закону, стає зрозумілим, що проблем у сфері праці з першого січня 2013 р. тільки побільшає.

По-перше, новий закон про зайнятість так і не вирішив однієї із основних проблем української молоді – отримання першого робочого місця. Нагадаю – стаття 14 урядового закону передбачає додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню молоді, яка вперше приймається на роботу, у вигляді встановлення на підприємстві квоти робочих місць. Якби не одне «але» – розробники документу доповнили положення досі діючого законодавства одним застереженням – така гарантія поширюється лише протягом 3 місяців після закінчення або припинення навчання. Таким чином виходить, що стаття 14 прийнятого закону лише звузила права випускників. Щоби це довести, варто звернутися до звичайної статистики, згідно якої молодий українець витрачає на пошуки роботи щонайменше півроку. Тож відтепер молодим працівникам доведеться в авральному режимі протягом 3 місяців після закінчення ВИШу з ранку до ночі займатися пошуками роботи. Лише в цьому разі вони матимуть принаймні якийсь незначний шанс реалізувати свої «права».

По-друге, з прийняттям закону про зайнятість в дію вступила ще одна норма, яка визнає обов'язковою оплату стажування студентам ВНЗ і учням ПТУ. Згідно неї передбачається можливість укладення договору про стажування, в якому роботодавець за згодою сторін може звільнитися від виплати заробітної плати в період стажування. Врахуйте, що строк стажування може тривати до 6 місяців. Досі безкоштовне стажування було заборонене – якщо людину брали на роботу, то їй обов'язково повинні були платити заробітну плату. Тепер же маємо узаконену безкоштовну робочу силу – вам можуть пообіцяти робоче місце одразу після проходження безоплатного стажування, а по його закінченню просто відмовити у роботі.

По-третє, у законі задекларована ініціатива, що мала б привести у відповідність професійний рівень працівників вимогам ринку, а саме – передбачена професійна переорієнтація працівників. Це дійсно позитивні зміни, якби не кілька «але». Так, профпереорієнтація здійснюватиметься на основі ваучера розміром у 10 прожиткових мінімумів – тобто у 11 080 гривень. Виходячи з реалій сьогодення, на ці кошти можна перевчитися хіба що на технічну спеціальність, та й то не в університеті, а в училищі. До того ж кошти на оплату зазначеного ваучера будуть виділятися з фонду соцстраху, виходячи з його фінансових можливостей. А точніше кажучи – виділятися не будуть. Доказом

цьому те, що таке ж формулювання чинна влада свого часу використала для обмеження совионат багатьом незахищеним категоріям населення.

По-четверте, закон містить окрему статтю, яка передбачає надання державної підтримки молодим працівникам, залученим до роботи в селах і селищах. Зокрема, молодому фахівцю, що працюватиме на селі, держава надаватиме безкоштовне житло та адресну допомогу у 10-тикратному розмірі мінімальної зарплати, тобто – 11 470 грн. Але насправді нині у держбюджеті ці кошти взагалі не закладені, тобто ця норма носить виключно декларативний характер.

Окрім того, у законі про зайнятість населення остаточно закріплюється тимчасова норма, згідно якої до зайнятого населення належать, зокрема, члени особистих селянських господарств. Тут треба згадати, що вказане положення було внесено до чинного закону «Про зайнятість населення» у розпал фінансової кризи 25 грудня 2008 р. Тоді передбачалося, що норма введена як тимчасова і мотивована «зменшенням впливу фінансової кризи на сферу зайнятості». Тобто – для зменшення фінансового навантаження на Центри зайнятості, що виплачують допомогу по безробіттю. Таким чином виходить, що члени уряду попри те, що неодноразово робили гучні заяви про те, що криза подолана, насправді розуміли – покращення у сфері праці як не було, так найближчим часом не очікується. Адже нинішня влада не зробила нічого для того, щоб кількість робочих місць почала зростати, а скоріше навпаки – свідомо сприяла їхньому різкому зменшенню. Але це жодним чином не заважало можновладцям розповідати людям передвиборні казки, у яких завдяки новоприйнятому закону про зайнятість взагалі не мало б існувати такого поняття, як безробітний.

Про те, що ситуація у сфері праці вкрай жахлива і продовжує погіршуватися свідчить остання статистика, згідно якої промислове виробництво у листопаді цього року скоротилося на 3,7 % у порівнянні з листопадом 2011 р. і ця від’ємна динаміка з місяця у місяць продовжує зростати. А зв’язок між об’ємами виробництва та кількістю робочих місць цілком зрозумілий – чим менше роботи, тим менше працівників необхідно для її виконання.

Тому для того, щоб дійсно подолати безробіття в Україні, треба, перш за все, створити сприятливі умови для функціонування промисловості та бізнесу, а не приймати сумнівні закони, які насправді тільки погіршують існуючу у сфері праці ситуацію (*Новий закон про зайнятість: в Україні – з 1-го січня! // Українська правда (<http://blogs.pravda.com.ua/authors/ppetreNko/50d5d51cf3879>). – 2012. – 22.12).*

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: В. Колесніченко, народний депутат України, заступник голови фракції Партії регіонів у Верховній Раді України із законопроектної роботи

Народний депутат України за ініціативою низки правозахисних і громадських організацій національних меншин у п'ятницю зареєстрував проект Постанови Верховної Ради України «Про заборону мови ворожнечі та висловів, що принижують людську гідність» (стосовно образливих висловів «жид», «хохол», «москаль» тощо) № 1152 від 21.12.2012.

Адже заборона дискримінації особи є ключовим елементом сучасної демократичної концепції прав людини та громадянина. Ця заборона закріплена в Загальній Декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, Конвенції Ради Європи про захист прав і основоположних свобод людини, Міжнародній конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, інших численних міжнародних документах та зобов'язаннях, взятих на себе Україною.

Антидискримінаційні положення закріплені в Конституції України, Законі України «Про засади запобігання та протидії корупції в Україні» тощо, а санкції за дискримінаційні дії передбачені адміністративним та кримінальним законодавством.

Разом з тим ефективність функціонування вітчизняного антидискримінаційного законодавства викликає обґрунтовані нарікання. А однією з причин такого стану є відсутність у законодавстві низки ключових понять політики в сфері протидії дискримінації, визначення «мова ворожнечі», оскільки однією з форм етнічної та расової нетерпимості є вживання лексики, що принижує людську гідність за етнічною, мовною, релігійною та іншими ознаками.

В той же час за даними Інституту соціології НАН України рівень толерантності з 1994 по 2010 р. стосовно росіян знизився у 2 рази (з 80 % до 45 %), до євреїв – в 3 рази (з 33 % до 11 %), до кримських татар – у 2 рази (з 9 % до 4 %), до ромів – у 5 разів (з 11 % до 2 %). При цьому за інформацією громадських організацій, кількість лише зафіксованих злочинів на ґрунті антисемітизму та ксенофобії зростає, і за підсумками 2009 р. склало не менше 35-40 випадків, 2010 року – 70 випадків фізичного насильства над людьми.

Найпоширенішими зразками мови ворожнечі та висловів, що принижують людську гідність в українському суспільстві, є застосування наразі застарілих, або, взагалі, першопочатково негативних за значенням слів до позначення осіб, що належать до певної етнічної групи громадян України: «жид» – стосовно громадян єврейської національності, «москаль» – росіян, «хохол» – українців й таке інше.

При цьому, іноді робляться псевдонаукові антидемократичні політично зумовлені спроби виправдовування вживання таких слів в політичному та суспільному дискурсі на тій підставі, що вони поширено використовувалися кілька століть тому, зустрічаються в літературних творах минувшини та словниках.

Ця логіка є антидемократичною та дискримінаційною по своїй суті.

Адже, часто, з плином часу слова змінюють свої значення, набувають різних значенневих відтінків та конотацій. Для прикладу, відомий американський

письменник Марк Твен у своїх творах широко вживав звичайне у його час слово «нігер». Але в сучасних виданнях його творів це слово замінене на більш політкоректне, використання цього слова в публічному дискурсі правоохоронними та судовими органами США розцінюється як однозначний акт дискримінації та ксенофобії та карається не лише серйозними штрафами, але й позбавленням волі.

З вітчизняної історії – ще в другій половині XVIII століття на території Російської імперії указом було заборонено слово «жид» (замінене на слово «єврей»). Така ж заборона діяла в часи СРСР.

Тому, усвідомлюючи актуальність проблеми відродження расизму, ксенофобії, антисемітизму в сучасному суспільстві шляхом вживання мови ворожнечі та висловів, що принижують людську гідність, європейські урядові установи та міжнародні організації розробили низку правових актів з цього питання: Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам №R (97) 20 від 30.10.1997 р. з питань мови ворожнечі, Рекомендація 1805 (2007) Парламентської Асамблеї Ради Європи з питань богохульства, вживання образ та мови ворожнечі за релігійною ознакою, Висновки Венеціанської комісії 406/2006 з питань богохульства, вживання образ та мови ворожнечі за релігійною ознакою, Загальні рекомендації національним законодавствам №7 Європейської комісії з протидії расизму та нетерпимості для боротьби з расизмом та расовою дискримінацією.

Комітет Міністрів Ради Європи у своїй Рекомендації державам-членам №R (97) 20 від 30.10.1997 р. з питань мови ворожнечі визначає мову ворожнечі як «усі форми самовиразу, які включають поширення, підбурення, сприяння або виправдання расової ненависті, ксенофобії, антисемітизму чи інших видів ненависті на ґрунті нетерпимості, у тому числі: нетерпимість висловів у формі радикального націоналізму та етноцентризму, дискримінації та ворожості щодо меншин, мігрантів і людей з числа іммігрантів».

Відродження расизму, ксенофобії, антисемітизму в будь-яких формах призводить до наростання напруги за етнічною, мовною та іншими ознаками в українському суспільстві, що є край небезпечним для його існування.

Державні установи та органи влади, а також офіційні особи, політики несуть особливу й особисту відповідальність за висловлювання мовою ворожнечі у засобах, або такі, що сприяють легітимізації, поширенню чи стимулюванню расової ворожнечі, ксенофобії, антисемітизму, інших форм дискримінації, що базуються на нетерпимості. Саме тому такі висловлювання мають бути заборонені та публічно засуджені в разі їх оприлюднення.

Проектом постанови пропонується заборонити використання мови ворожнечі та висловів, що принижують людську гідність («жид», «хохол», москаль» тощо) в органах державної влади, установах та організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, науки, культури, в сферах зв'язку та інформатики тощо, оскільки вживання таких виразів призводить до наростання напруги за етнічною, мовною та іншими ознаками в українському суспільстві, що є край небезпечним для його існування.

Дається доручення Кабінету Міністрів України щодо Розробки проекту закону для запровадження механізму протидії використанню мови ворожнечі та висловів, що принижують людську гідність у публічному і приватному дискурсі. Планується підготувати відповідні методичні рекомендації, ознайомити з ними повноважних осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування та органів судової влади та встановити парламентський контроль за цим механізмом. Інформується світова громадськість та міжнародні організації щодо мети та суті цієї Постанови.

Впевнений, що прийняття проекту Постанови «Про заборону мови ворожнечі та висловів, що принижують людську гідність» (стосовно образливих висловів «жид», «хохол», москаль» тощо) матиме величезні позитивні наслідки для громадян України, які за етнічною чи мовною ознакою наразі піддаються дискримінації через вживання в публічному дискурсі мови ворожнечі на їхню адресу. Прийняття проекту Постанови сприятиме підвищенню міжетнічного рівня толерантності в Україні по відношенню до окремих мовних груп і етносів, побудові в Україні демократичного громадянського суспільства вільного від дискримінації та ксенофобії.

Текст постанови, пояснювальна записка, список колективу авторів тут (*Мові ворожнечі та висловам, що принижують людську гідність не місце в українському суспільстві // Українська правда (http://blogs.pravda.com.ua/authors/koles.Niche.Noko/50d58537d8acc). – 2012. – 22.12).*

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: С. Лямець, редактор «Економічної Правди»

Это впечатляет: «Сохраненные на электронном микрочипе данные можно считывать даже в том случае, если паспорт находится в кармане или сумке. С помощью специального оборудования можно также отследить маршрут передвижения владельца биометрического документа».

Германская Deutsche Welle опубликовала материал «Биометрические паспорта: опыт Германии». Оцените сами, что нас ждет.

Для затравки привожу еще одну цитату: «По его словам, на данный момент при считывании информации с электронных чипов загранпаспортов все еще применяют ту же самую технологию, что и в 2007 году. Хотя уже тогда эксперты говорили о ее главном недостатке: при считывании информации микрочип не проверяет, имеет ли сканер право доступа к электронным данным»

Дело даже не в Грицаке и его компаньонам по ЕДАПСу, который заработают на этом проекте приличные деньги.

Как тут не вспомнить о теории заговора и мировом правительстве? И планете, где каждый человек имеет собственный чип (*Биометрические паспорта. Опыт*

Блог на сайті «LB.ua»

Про автора: В. Герасимчук, редактор відділу «Общество»

Вступает в силу запрет курения в кафе и ресторанах. От справедливой и рациональной модели, когда курить-не курить можно было в разных заведениях или разных залах, мы скатились к махровому ущемлению курильщиков и владельцев заведений. А все потому, что мы – и курильщики, и не курильщики, и владельцы заведений – вели себя, как быдло, которое нельзя уговорить, но можно испугать запретом.

Теперь ни в пабах, ни в клубах, ни в элитных ресторанах, ни в придорожных наливайках нельзя будет зажечь сигарету. А можно – только в каких-то мифических сигарных клубах, да и то лишь на 10 % площади. Давайте подумаем, как мы докатились до таких драконовских норм.

Вот было у нас все по-справедливости. В одних заведениях курят, в других – нет. А в третьих есть залы для курящих и для некурящих. Приходишь в приличное место, и тебя с порога спрашивают: вам в какой зал?

А, бывает, приходишь в кафе, приличность которого еще не изведена. И обнаруживаешь, что там в зале для некурящих воняет дымом даже больше, чем в зале для курильщиков. Потому что для последних вытяжка работает, а для вас, здоровье берегущих, – кукиш.

Бескультурье, жлобство, рагульство, кугутство, быдлячество – сколько прекрасных слов придумано для описания ситуации, когда в толпе людей идет кто-то с вонючей сигаретой, а дым ее стелится по вашей голове. Вред пассивного курения, конечно, сильно преувеличен, но малопрятность вдыхания дыма чужой сигареты преувеличить трудно.

Отсюда и такая неприязнь тех, кто не курит, к курильщикам, отсюда – и запрос на соответствующий полный запрет курения. Да, иногда наша Верховная Рада принимает законы, не налазящие на голову, но в данном случае – она исполняла общественный заказ (*У нас не курят // LB.ua* (http://blogs.lb.ua/viktoriya_gerasimchuk/182536_kuryat.html). – 2012. – 14.12).

Блог на сайті «LB.ua»

Про автора: П. Петренко, народний депутат України

Останній тиждень весь Київ заповнили білл-борди з гаслом «Референдум – твоє право на гідне життя!». Таким чином українців намагаються переконати,

що найкращий та чи не єдиний шлях до омріяного життя – це участь у референдумі.

Світова історія знає багато випадків проведення референдумів. Але загалом існує два основні способи використання цього механізму. У першому з них референдум дійсно є проявом всенародного волевиявлення, що виражає думку абсолютної більшості громадян країни. А от у другому під прикриттям декларування високих демократичних цінностей насправді створюється механізм для узурпації влади та пригноблення народу.

В світлі закону України «Про всеукраїнський референдум», який було прийнято під кінець каденції Верховної Ради минулого скликання можна стверджувати з впевненістю – в Україні розвивається другий сценарій використання референдуму. Поясню чому.

По-перше, Законом всупереч Конституції України встановлюється можливість зміни Конституції України, прийняття її нової редакції за народною ініціативою без участі Верховної Ради.

Натомість, Основний закон України в ст. 156 передбачає, що усі зміни до Конституції приймаються не менш як двома третинами від конституційного складу парламенту. Таким чином існує гарантія, що жодна політична сила не зможе «протягнути» вигідні їй зміни.

Але справа не тільки в Конституції. Згідно новоприйнятого закону на референдум може бути винесено фактично будь-яке питання, окрім питань амністії, бюджету та податків. А от найцікавішим тут є те, що перевіркою відповідності та прийнятності питань, які виноситимуться на референдум займатимуться Президент і ЦВК. Тобто фактично та ж «єдина команда», яка вже встигла завдяки своїй діяльності «чесно» вибороти парламентську більшість, вирішуватиме, які питання можна виносити на референдум, які ні. І це всупереч тому, що Конституція України жодним чином не наділяє Президента України повноваженнями здійснювати подібну перевірку.

Далі – ще цікавіше. Відтепер процес організації та проведення референдуму фактично повністю підконтрольний владній вертикалі. Зокрема, персональний склад виборчих комісій формуватиметься за поданням голови Верховної Ради АРК, голів обласних рад, виконкомів сільських, селищних, міських рад тощо.

Подібний механізм формування комісій повністю суперечить висновкам Венеціанської комісії, яка свого часу наголошувала, що влада має дотримуватися нейтральності для того, щоб забезпечити виборцям можливість вільно формувати свою волю. Як бачимо, у прийнятому провладною більшістю законі ні про яку «нейтральність влади» мова не йде.

Читайте: Головатий назвав закон о референдуме «дорогой в Россию с Чечней и Бесланом».

А набиратимуть чинність закони, ухвалені на всеукраїнському референдумі, в досі небаченому порядку – з дня оголошення результатів референдуму все тією ж ЦВК. І це попри те, що згідно конституційних приписів неопубліковані чи

недоведені до відома населення закони є нечинними (стаття 57 Основного Закону України).

Міжнародні експерти вже встигли дати свою незалежну оцінку цьому закону. Зокрема, було вказано на його невідповідності Резолюції ПАРЄ «Про інструменти участі громадян у представницькій демократії» та Кодексу належної практики щодо референдумів, ухваленому Радою з демократичних виборів та Венеціанською комісією. У свою чергу Венеціанська комісія наполегливо наголосила українським можновладцям, що результати референдуму ні в якому разі не можуть замінити рішення більшості у Верховній Раді при розгляді змін до Конституції.

Але, як бачимо, чинній владі не те, що закони не писані, а й думка міжнародних фахівців жодного значення не має. За таких обставин єдиноправильним є інше визначення основного призначення референдуму: референдум – це новий механізм, вигаданий та запроваджений провладною партією, для втілення у життя необхідних виключно їй радикальних змін (*Референдум – нова схема чинної влади узаконити незаконне? // Lb.ua // (http://blogs.lb.ua/pavlo_petrenko/183398_referendum-nova-shema-chi-noi-vladi.html). – 2012. – 21.12).*

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Л. Оробець, народний депутат України

У другу неділю грудня Україна відзначала вже традиційний День благодійника – без помпи. Так би мовити, скромно. Схоже, не в останню чергу тому, що його впровадив ще «попідридник» нинішнього глави держави, у 2007 році.

Ще менше підстав для святкового настрою цього року виявилось у самих благодійників – вимріяні ними нововведення і проголосовані Радою ще в липні 2012 року, – досі не набули чинності, бо ще не підписані президентом.

П'ятий місяць поспіль гарант (!) Основного закону його вимогами нехтує, відмовляючись візувати закон «Про благодійництво і благодійні організації», поданий йому на підпис згідно з вимогами законодавства ще 31 липня 2012 року. Чому? Адже відповідно до ст. 94 Конституції України президент зобов'язаний упродовж 15 днів або підписати закон, або накладати вето і повернути його до парламенту з відповідними рекомендаціями.

Може, відповідь криється в змісті нововведень?

Доброчинність на службі в чиновника

Не секрет, що благодійність майже завжди адресована людям, які потребують допомоги. В Україні таких щороку – близько 15-20 мільйонів – самотні літні люди, діти-сироти, багатодітні родини, невиліковно хворі, талановита молодь із незаможних родин: майбутні науковці, державотворчі, художники, співаки, письменники.

Звісно, найменше такої допомоги потребують державні службовці і так звані, «породисті» відомства, які звично користуються держбюджетом – наче власною коморою. При цьому саме їхніми зусиллями близько третини добровільних внесків до адресатів не потрапляє – їх відфільтровують до бюджету задля «спільного» блага, а звідти – хто вкраде, а хто покладе до кишені на цілком «законних» підставах.

Не в останню чергу такому стану речей сприяє наразі чинний закон «Про благодійництво та благодійні організації» та відповідні норми податкового законодавства.

До прикладу, закон вимагає від операторів мобільного зв'язку – стягнути 36 копійок податку (36%) з кожної гривні, яку люди переказують під час смс-марафону на будівництво дитячої лікарні або допомогу хворої людині

Той самий закон провокує банки до відмови в переказі коштів потерпілим від стихійного лиха, доки благодійний фонд не надасть інформації про їх індивідуальні податкові коди, аби стягнути з цієї суми 15% податок – авансом.

Він же примушує дитину з малозабезпеченої родини відмовлятися від призу за перемогу в шкільному конкурсі на кращий малюнок чи твір – адже вартість призу зараховується до доходу батьків, які можуть втратити право на державну соціальну допомогу щонайменше на рік.

Відповідно до нього в інваліда без ніг наразі здирають до бюджету не менше 180 грн. податку, якщо візок вартістю 2 тис грн. йому було подаровано не родичем, а товаришем – із сусіднього будинку.

Нарешті, у повній відповідності до його положень до бюджету витребують і 30 тис. грн. податку за операцію вартістю в 170 тис. гривень, яка врятує життя онкохворій дитині – на ці кошти можна було б придбати чотири слухові апарати для дітей з відповідними вадами або відправити 5 хворих на ДЦП дітей до спеціалізованого санаторію.

Нові правила гри в сфері благодійництва

Звісно, такий стан речей не влаштовував (і не влаштовує наразі) ні благодійників, ні тих, кому адресовано добровільні кошти. Але змінити його на краще не можуть другий рік поспіль – заважає саботаж з боку чиновників, зацікавлених в альтернативних надходженнях до розкраденого ними же бюджету.

Чималі надії свого часу поклалися на нову редакцію закону «Про благодійництво та благодійні організації», а також проект закону «Про внесення змін до деяких законів України (щодо зменшення податкового навантаження на набувачів благодійної допомоги)».

З одного боку, проекти було підтримано і зареєстровано в Раді представниками щонайменше чотирьох парламентських фракцій. З іншого боку – над їх підготовкою працювали найкращі експерти за посередництвом Українського Центру Незалежних Політичних Досліджень.

Якщо стисло – набуття ними сили закону дозволило б упровадити в Україні європейські правила гри в сфері благодійництва.

У тому числі:

1) зменшення податкового навантаження на громадянина-одержувача благодійної допомоги, зокрема, звільнення від оподаткування товарів та послуг благодійного характеру;

2) скасування мінімального порогу пожертв, які дають право на податковий кредит;

3) звільнення від оподаткування 30 % суми пожертв, але не більше 15 % сукупного оподаткованого доходу;

4) скасування процедури створення благодійних організацій: скасування територіального статусу, обмеження здійснення реєстрації лише державними реєстраторами, звільнення благодійних фондів від плати за внесення змін до установчих документів, скасування вимоги внесення мінімального капіталу для благодійних фондів;

5) розширення сфер благодійної діяльності, зокрема: допомога особам у кризових ситуаціях, соціальне забезпечення та соціальні послуги, правова допомога, захист прав людини та основних свобод, розвиток територіальних громад;

6) зміцнення матеріальної бази благодійництва, зокрема, впровадження спадкових договорів та заповітів, благодійних сервітутів, благодійних ендавментів, благодійних лотерей, публічних зборів пожертв та продаж одержаного майна з публічних торгів;

7) посилення прозорості в сфері благодійництва: встановлення солідарної майнової відповідальності членів органів управління; визначення видів інформації про благодійну діяльність, доступ до яких не обмежується чи обов'язковий; встановлення додаткових підстав для позовів про ліквідацію благодійних організацій (*Податок на добро і Янукович // LB.ua (http://blogs.lb.ua/lesya_orobets/182887_podatok_dobro_i_ya_nukovich.html). – 2012. – 18.12).*

Блог на сайті «ФОКУС.ua»

Про автора: Я. Седова, редактор відділу «За рубежом»

Запрет на курение в общественных местах в Украине надо сделать ещё жёстче, а курильщиков обязать сдавать тесты и покупать лицензии, разрешающие потреблять табачные изделия.

Мои родители курят. Как, имея такой пример перед глазами, мне удалось не попасть в лагерь курильщиков, не знаю. Может, просто не оказалось рядом компании сверстников, в которой бы все курили. А может, свою «дозу» я успела получить ещё в детстве. Помню семейный ритуал: общение с родителями после обеда на кухне. Сигарету из рук отец не выпускал, и беседы на вольную тему (казалось бы, важный элемент воспитания подростков) превращались в

полтора часовую пытку. Ещё я помню свои нескончаемые бронхиты и воспаления лёгких. Не берусь категорично связывать эти вещи, но, если верить врачам, пассивное курение вполне может закончиться астмой.

Возможно, курильщикам уже надоели цифры. Но давайте ещё раз вспомним о том, что из-за сигарет в мире ежегодно умирает около шести миллионов человек. Из них более 600 тыс. – пассивные курильщики. Можно понять правительства тех стран, которые идут на драконовские меры, чтобы уменьшить число этих приверженцев права на вполне законное и вялотекущее самоубийство.

Курильщики кричат о том, что государство нарушает их права. Но ведь свобода курящего заканчивается ровно там, где начинается свобода некурящего.

16 декабря в Украине тоже вступает в силу закон, запрещающий курить практически везде. Курильщикам кажется, что их притесняют? А вы поезжайте в Австралию, там с начала декабря действуют ещё более жёсткие антитабачные законы. На упаковках сигарет нет отличительных знаков и логотипов, имя производителя указано мелким шрифтом. Пачки «украшают» яркие картинки органов, изуродованных курением. Примеру Австралии, где ежегодно из-за курения умирает 15 тыс. человек, вполне могут последовать Новая Зеландия, Канада, Великобритания и Норвегия. Теперь взглянем на нашу статистику. В Украине каждый год из-за болезней, связанных с курением, умирает около 100 тыс. человек. 10 % из них – пассивные курильщики.

Многие любители табака до конца не понимают, какой вред причиняют себе и окружающим. Я знаю семейную пару, у которой пока нет детей. Они говорят, что в будущем, чтобы родить здорового ребёнка, оба бросят курить. Примерно за полгода до планируемого зачатия. Мужчинам такая профилактика в какой-то степени будет полезна, ведь их организм постоянно производит новые сперматозоиды. Но женщине запас яйцеклеток даётся ещё внутриутробно и на всю жизнь. Многие ли будущие мамы знают о том, что каждая выкуренная ими сигарета травит яйцеклетки, любая из которых в будущем может быть оплодотворена? А те, кто продолжает курить и во время беременности, знают ли они, что в организме плода накапливается в десятки раз больше вредных веществ, чем в организме матери? Вряд ли. Моя бывшая сокурсница не отказывала себе в сигаретах вплоть до родов. Ребёнок родился с букетом патологий. И уже тогда, видя страдания малыша, она кляла себя за свою дурную привычку.

Но жизнь назад не отмотаешь. Курильщики кричат о том, что государство нарушает их права. Но ведь свобода курящего заканчивается ровно там, где начинается свобода некурящего. На остановке общественного транспорта обязательно найдётся курильщик, нервно докуривающий сигарету и выдыхающий дым уже войдя в маршрутку. В кафе и ресторанах до сих пор зоны между залами для курящих и некурящих были разделены весьма условно. В лучшем случае – коридором, в худшем – барной стойкой. Моё общение с курящими друзьями и знакомыми выглядит так: в четырёх случаях из пяти мне приходится глотать дым.

И лишь иногда мне идут навстречу, терпеливо пьют пиво в зале для некурящих, при этом нервно поглядывая на часы. У курящих есть выбор, а некурящим зачастую выбирать не приходится.

Меня не убеждают чужие возмущения. В этом случае я за цифры. Вот пример: в Шотландии после введения запрета на курение в публичных местах число жалоб на приступы астмы среди детей стало снижаться на 18 % в год. Не ратуйте за свои права, лучше вспомните о своей ответственности и больше думайте о детях. Ведь и у них есть права.

Будь на то моя воля, я бы проголосовала ещё за одну экстремальную инициативу, которая также родилась в Австралии – введение лицензий на покупку табака и тесты для курильщиков, позволяющие определить, осознают ли они опасность курения. Специальная карточка ограничивает число купленных сигарет в день в зависимости от результатов теста. Согласно прогнозу журнала Nature в XXI веке от курения умрёт 1 млрд человек. А среди них, курильщики, можете оказаться и лично вы. И, увы, мы, если вы не перестанете курить в общественных местах (*Запрет на курение в общественных местах Украины нужно сделать ещё жёстче // Фокус.ua (<http://focus.ua/opinion/254018>). – 2012. – 17.12).*

Блог на сайті «Корреспондент.net»

Про автора: І. Надейн, експерт енергетичного ринку

В. Янукович підписав бюджет, а це означає, що в 2013-му році дотації вугільній галузі складуть 7,8 млрд. грн. При тому, що лише за 10 місяців поточного року Україна імпортувала вугілля.

Справедливості ради потрібно відзначити, що в 2012 р. розмір дотацій був ще більшим – 9,89 млрд. грн. Але якось це не дуже гріє на фоні статистики імпорту.

Не буду вдаватися в деталі, але якщо дотримуватись нормальної економічної логіки, мільярди в доларах дотації мали хоча б забезпечити нас власним вугіллям. Тим більше, що половина об'єму видобутого цього виду палива приходится саме на державні шахти, яким з бюджету компенсують різницю між собівартістю (яка є високою) та відпускнуою ціною (яка є більш, ніж вдвічі нижчою).

Але в Україні все зовсім по-іншому, в нас нормальна економічна логіка не працює. Влада, прикриваючись проблемою зайнятості шахтарів та необхідністю збільшення видобутку вугілля, щороку інвестує в цю галузь величезні кошти. З одним і тим же результатом – продуктивність праці на державних шахтах не зростає, технічне переоснащення як таке не проходить, або проходить дуже мляво. Більше того, значна частина державних коштів, це ні для кого не є секретом, осідає в приватних кишнях. Одним з наслідків такої політики є те, що з видобутого в Україні вугілля можна виробити всього лише 3,5 млн. т. якісного коксу, тоді як вітчизняним

металургам необхідно 14 млн. т. Саме тому імпорт зростає. Незважаючи на статус вугільної держави, ми закупаємо вугілля в США.

Яким може бути вирішення проблеми?

Один з можливих варіантів – це (чесна) приватизація шахт і створення на отримані від інвесторів кошти програми соціальної адаптації шахтарів та їх працевлаштування. Інший шлях – залишення найбільш перспективних шахт з числа існуючих в державній власності. Але за однієї умови. А саме – жорсткий контроль над виділеними дотаціями та їх плановим скорочення і переведенням шахт протягом 3–5 років на самоокупність.

Проте, один рецепт іншому не суперечить, тому можна частину шахт приватизувати, частину – закрити (39 державних, тобто переважна більшість, не видобуває і 300 тис. т. продукції на рік), а те, що залишиться – перевести на нормальні комерційні рейки та самоокупність.

Лише в такому разі Україна збереже статус вугільної держави. Інакше – він залишиться в минулому, а гроші, витрачені на підтримання нашого реноме, допоможуть лише декому набути статків. Не більше того.

Коментарі:

Даниил Монин: Честной приватизации шахт никогда не будет. Но нужно просто все шахты продать за любую сумму которую готов заплатить инвестор. Если копанки процветают, то так называемые нерентабельные шахты вполне станут рентабельными. Государство уменьшит свои затраты бюджета на 1млрд долл. ежегодно.

виолет46: все шахты Украины (кроме нескольких – 4–6) нерентабельны и никогда не будут рентабельными. нужны сотни миллионов баксов для обеспечения необходимого уровня безопасности труда. Забойщики поработавших 3 года в температуре до 60 лет не доживают (или инвалиды). Эту отрасль надо сворачивать или...собес – давать деньги шахтерам чтобы не бунтовали, а продолжали имитировать добычу угля. Экономия будет огромная – закроются все прикладные и учебные горные институты-факультеты . Имитируют горную науку и высшее образование, плодят псевдокандидатов-докторов. Там давно нет никакой науки – это лавочка по изготовлению диссертаций и продаже научных степеней.

Царь иБог: «Один з можливих варіантів – це (чесна) приватизація шахт і створення на отримані від інвесторів кошти програми соціальної адаптації шахтарів та їх працевлаштування».

Это что то из раздела фантастики. Зачем инвесторам выбрасывать деньги на то что даже не окупится?

Наши шахту нужно тупо закрыть, как это сделали все развитые страны
*(Україна – вугільна держава? // Корреспондент.net
(http://blogs.korrespondent.net/business_blogs/blog/press4/a87458). – 2012. – 17.12).*

Блог на сайті «Ubr.ua»

Про автора: О. Мілетич, юрист

Автор досліджує таку характерну ознаку категорії «зловживання правом», як здійснення права всупереч із його основним призначенням, а також, значення категорії «інтерес» та призначення права в контексті досліджуваної проблеми. Ключові слова: зловживання правом, здійснення права, інтерес, призначення права, суб'єктивне право, об'єктивне право.

Останніми роками вбачається тенденція до здійснення, насамперед, наукових загальнотеоретичних досліджень проблематики зловживання правом. Погляди науковців на досліджувану категорію є неоднозначними та суперечливими, що й ускладнює її розуміння та сприйняття. Не аби який науковий інтерес викликає вивчення розвитку зловживання правом відповідно до сучасних суспільних та правових тенденцій. В юридичній літературі містяться численні визначення поняття зловживання правом, та його головних ознак. Але належної цілісності та закінченої системності поглядів у цьому питанні ще немає. В даній категоріальній та змістовній науковій невизначеності й вбачається актуальність здійснюваного дослідження. В різні часи, дослідженням проблематики зловживання правом займались

Ж.-Л. Бержель, В. Водінеліч, В. Ємельянов, Л. Жоссеран, О. Малиновський, Т. Полянський, Н. Рабінович, О. Скакун, та інші вчені. Автор даного дослідження ставить метою своєї роботи дослідження такої ознаки зловживання правом, як: здійснення права всупереч із його основним призначенням. Для досягнення визначеної мети, автор визначив перед собою завдання: дослідити соціальне призначення права та значення категорії «інтерес» у процесі здійснення права.

Насамперед, слід визначитись із призначенням самого права та категоріями об'єктивного та суб'єктивного права. Соціальне призначення об'єктивного права полягає у врегулюванні та упорядкуванні суспільних відносин, наданні їм стабільності, єдності, динамізму задля нормального та прогресивного розвитку суспільства. І навпаки, суб'єктивне право являє собою міру можливої поведінки (міру свободи), що надана законом уповноваженій особі для задоволення нею свого інтересу. Виходячи з цього, – призначення суб'єктивного права полягає в тому, щоб суб'єкт міг на законних підставах, в рамках наданих йому об'єктивним правом повноважень, чинити дії, направлені на задоволення своїх інтересів. Як вказував Г. Шершеневич: «Суб'єктивне право є можливістю здійснити свій інтерес». Отже, ключовий момент в дослідженні призначення суб'єктивного права становить категорія «інтерес». Багатоманітність поведінки у сфері права передбачається плюралізмом інтересів у суспільстві. Інтерес встановлюється правом, спираючись на принципи об'єктивної необхідності, суспільної користі та вигоди, як для особи зокрема, так і для держави та суспільства в цілому. Як вказують на те А. Малько та В. Субочев: «Законні інтереси – є багатогранний синтез права та інтересу,

конгломерат особистих прагнень будь-кого із учасників правовідносин та результату його дій у співставленні із інтересами інших, які сплітаючись в правовому просторі, також є законними». Суб'єктивне право поза інтересом втрачає свої основні змістовні елементи,- зміст і мету відповідної поведінки. При цьому, категорія «інтерес» завжди тісно пов'язана із проблемою зловживання правом, як то в контексті нанесення шкоди уповноваженим суб'єктом інтересам інших осіб так і в контексті здійснення права всупереч його основному призначенню. розглядаючи питання про призначення суб'єктивних прав крізь призму зловживання правом, Жан-Луї Бержель вказував, що суб'єктивні права надаються тільки для задоволення легітимних інтересів, а не для нанесення шкоди іншим. Таким чином, об'єктивне призначення права та суб'єктивний інтерес уповноваженої особи мають співпадати, в цьому і полягає сутність самого права. При здійсненні права всупереч із його основним призначенням виникає ситуація, при якій інтереси особи не співпадають із інтересами суспільства. Суб'єкт зацікавлений шляхом здійснення права задовольнити свої потреби. Тобто, відбувається не тільки конфлікт між інтересами суспільства та конкретної особи, але й конфлікт між суб'єктивним та об'єктивним правом. Таким чином, здійснення свого права всупереч із основними принципами права, неналежним чином та всупереч інтересам суспільства або держави характеризує процес здійснення права всупереч із його основним соціальним призначенням. Цікаво для здійснюваного дослідження, що однією із форм зловживання правом, балканським вченим В. Водінелічем визнано: *Beskorisno vrljenje prava*, - здійснення права без належного на те інтересу. Із усього вище зазначеного, можемо дійти висновку, що зловживання правом є складною, багатоаспектною категорією, що являє собою процес здійснення суб'єктивного права всупереч із його основним соціальним призначенням, при якому наноситься шкода іншим особам, державі або суспільству. Як бачимо, досліджувана нами ознака є суттєвою, важливим елементом якої є категорія «інтересу у праві». Детальний аналіз даної ознаки на загальнотеоретичному рівні дасть змогу віднайти єдиний підхід до розуміння сутнісної природи досліджуваного явища та закономірностей його функціонування, і як наслідок,- вірно розпізнати категорію «зловживання правом» серед низки інших правових феноменів (*Здійснення права всупереч із його основним соціальним призначенням, – як ознака зловживання правом // Ubr.ua (http://blog.ubr.ua/pravo/zdisnennia-prava-vsuperech-z-iogo-osnovnim-socialnim-priznachenniam-iaak-oznaka-zlovjivannia-pravom-nteres-u-prav-4475). – 2012. – 23.12).*